

Opinnäytetyö (AMK)

Sosionomikoulutus

2021

Nina Reinvall

SEKSUAALIRIKOKSISTA TUOMITTUJEN VANKIEN OSALLISTUMINEN VANKILAN TOIMINTOIHIN

– Kokemuksia mahdollisuuksista, henkilökunnan
asenteista ja rangaistusajan suunnitelmista

Nina Reinvall

SEKSUAALIRIKOKSISTA TUOMITTUJEN VANKIEN OSALLISTUMINEN VANKILAN TOIMINTOIHIN

- Kokemuksia mahdollisuuksista, henkilökunnan asenteista ja rangaistusajan suunnitelmista

Tutkimuksen tavoitteena oli selvittää seksuaalirikoksista tuomittujen vankien näkemyksiä omista mahdollisuuksistaan osallistua Turun vankilan toimintoihin. Sen avulla pyrittiin selvittämään millaisiin toimintoihin kyseiset vangit ovat halukkaita osallistumaan sekä millaisia kokemuksia heillä on toimintoihin osallistumisesta. Näitä näkemyksiä peilattiin heidän rangaistusajan suunnitelmiinsa ja yritettiin selvittää, kokevatko vangit tavoitteidensa edistämisen tarkoituksellisen toiminnan keinoin haasteelliseksi. Lisäkysymyksenä tutkimuksessa selvitettiin, kokevatko vangit seksuaalirikostuomion vaikuttavan heidän vuorovaikutussuhteeseensa henkilökunnan kanssa, ja mikä merkitys sillä on toimintoihin osallistumisen kannalta. Tutkimus toteutettiin puolistrukturoitua teemahaastattelua käyttäen ja aineisto analysoitiin teorialähtöisellä teemoittelulla. Toimeksiantajana oli Turun vankila.

Tutkimuksen mukaan tarjolla oleviin toimintoihin osallistutaan aktiivisesti. Suosituimpia toimintoja olivat ulkoilu, kuntosali ja arjen taidot-kurssi mutta muihinkin toimintoihin osallistuttiin lähinnä ajankulun vuoksi. Toimintaan motivoi mielekkään tekemisen halu sekä oman psyykkisen ja fyysisen hyvinvoinnin tukeminen. Ulkoinen pakko ja rahan ansaitsemisen mahdollisuus nousivat joidenkin toimintojen kohdalla esiin. Toiminnot koettiin riittämättöminä, ja vastaajat toivoivat lisää kuntoilumahdollisuuksia, työtoimintaa sekä siviilissä tarvittavien valmiuksien ylläpitoa. Rangaistusajan suunnitelman mukainen toiminta ei haastateltavien mukaan ollut Turun vankilassa aina mahdollista. Vuorovaikutus henkilökunnan kanssa nähtiin pääsääntöisesti hyvänä, vaikkakin etäisenä, eivätkä vastaajat olleet kokeneet kielteisiä asenteita heitä kohtaan. Aktiivista kannustamista toimintoihin koettiin harvoin. Vastaajat kokivat olonsa yleisesti ottaen turvallisiksi Turun vankilassa, eivätkä turvattomuuden tunteet olleet muodostuneet esteeksi toimintoihin osallistumiseen. Osallistumisen esteiksi mainittiin mm. toimintojen vähyys, tiedon puute, henkilöstöresurssit, jäljellä olevan tuomion vähyys, koettu tarpeettomuus, oman motivaation puute sekä ryhmän muodostamisen vaikeudet.

ASIASANAT:

vankeus, seksuaalirikos, toiminnot, motivaatio, henkilökunta, asenteet, rangaistusajan suunnitelma

BACHELOR'S THESIS | ABSTRACT

TURKU UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

Degree programme

2021 | 55 pages, 20 pages in appendices

Nina Reinvall

CONVICTED SEX OFFENDERS' PARTICIPATION IN PRISON ACTIVITIES

- Prisoners' experiences of available possibilities, staff attitudes and sentence planning

The aim of this thesis was to investigate how prisoners convicted of sexual offences felt about their opportunities to take part in activities in Turku prison. It sought to find out what the prisoners' preferred activities were and explore their personal experiences of the activities they had participated in. Consideration was given to the participants' opinions on how well the available activities in Turku prison enabled them to actively meet the targets in their individual sentence plans. The study also aimed to discover how the prisoners convicted of sexual offences viewed their relationship with staff members and whether it had any impact on their willingness to participate in activities. Research was conducted using semi-structured interviews and was analysed using a theory-based thematic analysis. The study was commissioned by Turku prison.

The results appeared to show that prisoners convicted of sexual offences took part actively in prison activities. The most popular ones among the participants were outdoor activities, the gym, and cooking classes, but many other available activities were attended solely because they offered an opportunity to spend more time out of cell. The main motivating factors for participation in general were the need to do something meaningful, as well as the desire to maintain physical and mental well-being. External necessity and the opportunity to earn money were also mentioned among the participants in regards to certain activities. The available activities were considered insufficient and the prisoners wished for more opportunities to do physical exercise, attend paid work and maintain necessary skills needed in society. According to this research, the participants felt that the available activities in Turku prison did not fully meet their needs in regards to the targets on their sentence plan. Relations with the staff were mainly described as neutral, although examples of both negative and positive interactions were given. The participants felt that staff held no adverse attitudes towards them because of their conviction, and tended to regard the staff members as polite but distant. Very few prisoners reported any active encouragement from staff to attend activities. In general the participants felt safe in Turku prison and thus this did not form a barrier to attending. Participants in this study felt that the main barriers for their attendance were a lack of opportunities and information, staff resources, shortness of the remaining prison time, beliefs that activities were futile, own motivation, and challenges in putting together groups.

KEYWORDS:

Imprisonment, sex offence, activities, motivation, staff, attitudes, sentence plan

SISÄLTÖ

1 JOHDANTO	6
2 SEKSUAALIRIKOKSET JA KUNTOUTUS	9
3 RANGAISTUSAJAN SUUNNITELMA	11
4 MOTIVAATION TAUSTATEKIJÄT	12
5 LÄHITYÖ JA HENKILÖKUNNAN MERKITYS MOTIVAATIOLLE	15
6 TUTKIMUKSEN KUVAUS	17
6.1 Tutkimuksen tavoite ja tutkimuskysymykset	17
6.2 Käytetyt menetelmät	17
6.3 Tutkimusympäristön kuvaus	19
6.4 Käytännön toteutus	20
6.5 Tutkimustulosten analysointi	21
7 TULOSTEN YHTEENVETO	30
7.1 Toimintoihin osallistuminen	30
7.2 Toimintoihin osallistumisen esteet	32
7.3 Haluttu toiminta	34
7.4 Rangaistusajan suunnitelman tavoitteet ja niiden toteutuminen	35
7.5 Suhde henkilökunnan kanssa	36
7.6 Seksuaalirikoksista tuomitun asema vankilassa	37
8 POHDINTA	38
8.1 Tutkimuksen arviointi	38
8.2 Tutkimuksen luotettavuus	43
8.3 Eettinen pohdinta	45
8.4 Kehittämisehdotukset	47
9 LOPUKSI	51
LÄHTEET	53

LIITTEET

- Liite 1. Saatekirje
- Liite 2. Suostumuslomake
- Liite 3. Haastattelukysymykset
- Liite 4. Teema-analyysikaavio

1 JOHDANTO

Tutkimuksen aiheena oli seksuaalirikoksista tuomittujen vankien näkemykset omista mahdollisuuksistaan osallistua Turun vankilan toimintoihin. Sen avulla pyrittiin selvittämään millaisiin toimintoihin kyseiset vangit ovat halukkaita osallistumaan sekä millaisia kokemuksia heillä on toimintoihin osallistumisesta. Näitä näkemyksiä peilattiin heidän rangaistusajan suunnitelmiinsa ja yritettiin selvittää, kokevatko vangit tavoitteidensa edistämisen tarkoituksellisen toiminnan keinoin haasteelliseksi. Lisäkysymyksenä tutkimuksessa selvitettiin, kokevatko vangit seksuaalirikostuomion vaikuttavan heidän vuorovaikutussuhteeseensa henkilökunnan kanssa, ja mikä merkitys sillä on toimintoihin osallistumisen kannalta. Toiminnoilla tässä tutkimuksessa viitataan Turun vankilan tarjoamiin vapaaehtoihin toimintoihin, joihin kuuluvat mm. työtoiminta, opiskelu, ulkoilu, kuntoilu, kirjasto, hengellinen työ, sekä erilaiset kuntoutumista edistävät kurssi- ja ohjelmatoiminnot.

Tuomioistuimien käsittelemien seksuaalirikosten lukumäärä on lisääntynyt viime vuosina jonkin verran (Ojala, 2014). Myös Rikosseuraamuslaitoksen tilastojen mukaan seksuaalirikoksista vankeusrangaistusta suorittavien vankien määrä on ollut kasvussa ja vuonna 2018 heidän osuutensa oli kuusi prosenttia kaikista vangeista (Rikokset, 2019). Todennäköistä onkin, että seksuaalirikoksista tuomitut vangit tulevat olemaan merkittävä osa vankipopulaatiota myös tulevina vuosina ja vaativat erityistason resursseja ja osaamista rikosseuraamuslaitoksen taholta.

Rikosseuraamuslaitoksen tehtävänä on paitsi ylläpitää laillista ja turvallista seuraamusten täytäntöönpanojärjestelmää, myös myötävaikuttaa uusintarikollisuuden vähentämiseen ja rikollisuutta ylläpitävän syrjäytymiskehityksen katkaisemiseen (Arvot ja strategia, 2020). Vankeusrangaistus tulisi näin ollen nähdä mahdollisuutena pyrkiä vaikuttamaan rikoksiin syyllistyneiden dynaamisiin uusimisriskitekijöihin mahdollisimman tehokkaasti erilaisten interventoiden ja ohjelmatoiminnan avulla. Monessa tutkimuksessa on kuitenkin todettu, että seksuaalirikoksesta tuomituilla vangeilla on haasteita löytää paikkansa vankilayhteisössä ja he kokevat olonsa usein turvattomiksi ja uhatuiksi (Ruckenstein & Teppo, 2005; Schwaebe, 2005; Häiväläinen, 2011; Connor, 2018) Mikäli voidaan todeta, että seksuaalirikoksesta saatu tuomio estää syystä tai toisesta vankeja toteuttamasta heille suunniteltua tavoitteellista toimintaa, jonka tarkoituksena on sopeuttaa heidät takaisin yhteiskuntaan ja vähentää uusintarikollisuutta, aiheuttaa se syytä huoleen.

Rikosseuraamuslaitoksen tavoitteena on luoda kuntouttavalle ja aktivoivalle lähityölle uudenlaiset puitteet, jossa vangin motivointi olisi eritoten päivittäisessä vuorovaikutuksessa vankien kanssa olevan henkilökunnan vastuualueena (Rikosseuraamuslaitoksen tiedote, 2016). Käytännössä tämä tarkoittaa valvontahenkilökuntaa, sillä heidän virkatehtäviinsä kuuluu osastojen arjen sujumisen varmistaminen. Seksuaalirikokset herättävät kuitenkin monessa ihmisessä erilaisia tunteita ja ajatuksia. Rikosseuraamuslaitoksen arvoina ovat mm. tasa-arvoinen kohtelu, ihmisarvon kunnioittaminen ja ihmisen muutoskykyyn uskomisen (Arvot ja strategia, 2019), mutta tämä ei tarkoita, että vankilahenkilökunta kykenisi aina ammatillisesti siirtämään syrjään omat uskomuksensa niin, etteivät ne heijastuisi heidän työhönsä. Ulkomaisia tutkimustuloksia tästä ovat esittäneet mm. Spencer ja Ricciardelli (2017), sekä Connor (2018). Seksuaalirikoksista tuomitut ovat myös raportoineet kielteisempiä suhteita vankilahenkilökuntaan kuin muista rikoksista tuomitut (van der Berg et al. 2018). Häiväläisen (2011, 44) tutkimuksessa vangit kuvailivat hyvin rajoitetusti suhteitaan vankilan viranomaisiin, mutta pääasiallisena kokemuksena näyttäytyi itsemäärämisoikeuden rajoittaminen ja valvonta. Vastaavasti asiakaslähtöisyyteen pohjautuvasta toimintamallista on saatu hyviä kokemuksia esimerkiksi Riihimäen vankilan seksuaalirikollisille tarkoitettulla osastolla (Kallio ja Sihvola, 2018). Näistä lähtökohdista voitaneen olettaa, että henkilökunnan asenteella on merkitystä, mikäli toiveena on vangin toimijuuden vahvistaminen ja yhteiskuntaan valmentaminen.

Tutkimus pyrki selkeyttämään seksuaalirikoksista tuomittujen vankien näkemyksiä mahdollisuuksistaan osallistua Turun vankilan järjestämiin toimintoihin, sekä heidän kokemuksiaan yhteistyöstä vankilan henkilökunnan kanssa. Kokevatko he tuomionsa rajoittavan heidän mahdollisuuksiaan osallistua tarpeelliseksi katsottuun toimintaan vankilassa ja edistää heille laadittua rangaistusajan suunnitelmaa? Onko vankilan henkilökunta motivoivaa ja kannustavaa, vai kokeeko kyseinen vankiryhmä asenteiden heitää kohtaan olevan jollakin tavalla kielteisempiä kuin muita vankeja kohtaan? Millä tavoin tämä vaikuttaa heidän haluunsa osallistua vankilan toimintoihin?

Raportissa käydään läpi tutkimuskysymysten lähtökohtia sekä esitellään tutkimusympäristönä toimiva Turun vankila. Teoreettista viitekehystä avataan etenkin seksuaalirikosten, rangaistusajan suunnitelman, kuntoutuksen, motivaatiotekijöiden ja lähityön merkityksellisyyden näkökulmista. Lisäksi pohditaan seksuaalirikoksista tuomittujen yleisiä kokemuksia heidän asemastaan vankilahierarkiassa ja millainen vaikutus sillä mahdollisesti on heidän halukkuuteensa tai motivaatioonsa osallistua vankilan toimintoihin. Tutkimusmateriaali kerättiin puolistrukturoidun teemahaastattelun menetelmin ja

analysoitiin teorialähtöistä teemoittelua käyttämällä. Tuloksia avataan raportissa tarkemmin sekä perustellaan käytettyjen menetelmien valinnat. Raportin viimeisessä osiossa esitellään tutkimuksen arviointiin, luotettavuuteen sekä eettisyyteen liittyviä kysymyksiä, sekä pohditaan, miten niiden huomioiminen onnistui laadullisessa tutkimuksessa. Lisäksi esitellään mahdollisia kehitysehdotuksia saavutettujen tulosten valossa sekä mietitään jatkotutkimuksen tarvetta.

2 SEKSUAALIRIKOKSET JA KUNTOUTUS

Rikoslain (1889/39) 20 luku määrittelee seksuaalirikokset ja niitä koskevat rangaistus-säännökset. Seksuaalirikokset jaotellaan lain mukaisesti raiskausrikoksiin (RL 20:1 ja 2§), pakottamiseen seksuaalisiin tekoihin (RL 20:4§), seksuaaliseen hyväksikäyttöön ja ahdisteluun (RL 20:5, 5a ja 8§), lapsiin kohdistuviin seksuaalirikoksiin (RL 20:6, 7, 7b, 8a, 8b ja 8c§) sekä paritusrikoksiin (RL 20:9 ja 9a§). Tuomioistuimien käsittelemien seksuaalirikosten määrä on ollut kasvusuunnassa (Ojala, 2014, 7) ja vuosittain seksuaalirikoksista tuomitaan käräjäoikeuksissa noin 500 henkilöä (Nurminen, 2016). Rikoksen luokiteltu törkeys nostaa todennäköisyyttä sille, että syylliseksi todetty henkilö tuomitaan ehdottomaan vankeusrangaistukseen. Esimerkiksi vuonna 2015 törkeään raiskaukseen syyllistynyt henkilö sai yli 80% tapauksista ehdottoman vankeusrangaistuksen, kun taas raiskaustapauksissa vankilaan joutui vain n. 40% tekijöistä. Lapsen seksuaalisessa hyväksikäytössä vankeusrangaistuksen sai noin 5% tuomituista. (Suomen virallinen tilasto SVT, 2015). Poliisin tilastoissa seksuaalirikosten ilmoitustiheydessä ei ole havaittu olennaista muutosta, mutta yhtenä mahdollisena syynä tuomioiden lisääntymiseen ovat erilaiset lakimuutokset, jotka ovat lisänneet rangaistavina pidettävien tekojen määrää. Myös väestön lisääntynyt tietoisuus seksuaalisesta itsemääräämisestä, sekä siitä, mitä voidaan pitää yleisesti hyväksyttävänä käytöksenä on merkittävästi kasvanut viime vuosina. (Ojala, 2014, 9).

Vankeusrangaistukseen seksuaalirikoksista tuomittuja henkilöitä tulisi Rikosseuraamuslaitoksen tavoitteiden mukaan vankeusaikana kuntouttaa yhteiskuntaan paluuta varten, jotta voitaisiin pienentää rikoksen uusimisen riskiä sekä katkaista mahdollinen syrjäytymiskehitys (Arvot ja strategia, 2020). Seksuaalirikoksista tuomittujen uusimisriskitilastot vaihtelevat tutkimusten mukaan ja oman haasteensa tuo sen luonne rikoksena, joka usein jää raportoimatta. Hanson (2001) totesi todennetun uusimisprosentin seksuaalirikoksiin syyllistyneiden kohdalla olevan 10-15% viiden vuoden aikajaksolla tarkasteltuna, mutta lisäsi, että tämä usein nousi ajan myötä. Seksuaalirikoksen luonteella näytti olevan vaikutusta uusimisen todennäköisyyteen. Tutkimuksessa sukulaislastaan seksuaalisesti hyväksikäyttäneet tuomitut uusivat rikoksensa huomattavasti harvemmin (8,4%) kuin tuntemattomiin lapsiin ja aikuisiin naisiin seksuaalirikoksensa kohdistaneet tekijät (19,5% ja 17,1%). Poikkeuksen muodostivat 18-24-vuotiaat sukulaislasta hyväksikäyttäneet tekijät, jotka uusivat tekonsa 30,4% tapauksissa. Sama tutkimus osoitti myös, että tekijän ikä (>60) yleensä vähensi uusimisriskiä kaikissa tutkituissa luokissa. Myös

Nurminen (2016) mainitsee samankaltaisia havaintoja seksuaalirikollisten kuntoutusta koskevassa artikkelissaan. Oikeuteen asti päätyneissä raiskausrikoksissa rikoksenuusijoita oli tilastokeskuksen mukaan noin 30% tuomituista vuonna 2015 (Suomen virallinen tilasto SVT, 2015).

Seksuaalirikollisten kuntoutuksen vaikuttavuuden arvioinnit ovat tuottaneet ristiriitaisia tuloksia. Tutkimuksissa on yhtäältä todettu kuntoutusohjelmien hyöty ja 10-22% pienemmät rikoksenuusimisluvut, mutta toisaalta löytyy myös tutkimuksia, joissa vastaavaa hyötyä ei ole onnistuttu todentamaan. Koska seksuaalirikoksista tuomittujen uusimistodennäköisyyteen vaikuttavat monet yksilölliset seikat, kuntoutustarpeita ei voida päätellä pelkän rikosnimikkeen perusteella. (Nurminen, 2016). Näin ollen ei voida olettaa, että nimenomaisesti seksuaalirikollisille tarkoitettu ohjelma olisi ainoa sovelias ja tarpeellinen toiminta kyseisille vangeille, vaan taustalla voivat vaikuttaa mm. monet muut elämänhallintaan ja vuorovaikutussuhteisiin liittyvät tekijät, joiden vahvistaminen vankeusaikana on uusintarikollisuuden ehkäisyn näkökulmasta yhtä tärkeää.

3 RANGAISTUSAJAN SUUNNITELMA

Rangaistusajan suunnitelma on Vankeuslain (2005/767) 4 luvun 6§ mukaan vangille laadittava yksilöllinen suunnitelma rangaistusajan suorittamista, vapauttamista ja ehdonalaista vapautta varten. Se sisältää mm. suunnitelman vangin sijoittamisesta ja toimintoihin osallistumisesta vankeusaikana. Rangaistusajan suunnitelmaa laadittaessa otetaan huomioon vangin rangaistusajan pituus, aikaisemmat vankeusrangaistukset, vangin työ- ja toimintakyky sekä hänen henkilöstään, rikollisuudestaan ja olosuhteistaan saadut tiedot, jotka vaikuttavat suunnitelman sisältöön ja laajuuteen.

Vankeuslaki käsittelee myös vankien toimintaan osallistumista. Vankilan järjestämisen tai hyväksymisen toiminnan tarkoituksena on lain mukaan edistää vangin sijoittumista yhteiskuntaan vahvistamalla vangin valmiuksia rikoksettomaan elämäntapaan, tukemalla vangin päihteetöntä elämäntapaa, sekä ylläpitämällä ja parantamalla vangin ammattitaitoa, osaamista sekä työ- ja toimintakykyä. Vanki on velvoitettu osallistumaan kyseisiin toimintoihin, ellei hänellä ole painavaa syytä niistä vapauttamiseen. Laki velvoittaa myös vankilaa tarjoamaan vangeille tilaisuuden täyttää osallistumisvelvollisuutensa rangaistusajan suunnitelman toteutumista edistävässä toiminnassa.

Toimintaan sijoittamisessa on kuitenkin otettava huomioon vangin rangaistusajan suunnitelma, vankilan järjestys ja turvallisuus sekä yhteiskunnan turvallisuus. (VL 2005/767). Rangaistusajan suunnitelmalla onkin tässä keskeinen merkitys: vanki sijoitetaan sellaiseen vankilaan tai vankilan osastoon kuin vankilan järjestys, turvallisuus tai vankilassa pitämisen varmuus edellyttävät. Tavoitteena on kuitenkin yhteiskuntaan paluun valmistelu, ja sijoittelussa on otettava huomioon, että vanki sijoitetaan sellaiseen vankilaan, jossa hän pystyy osallistumaan rangaistusajan suunnitelmansa mukaiseen toimintaan. (Vankeusrangaistukseen tuomittujen sijoittelu ja siirtäminen, 2019). Ristiriita sijoittelussa syntyy silloin, kun turvallisuusriskien minimointi (joko vangin, vankilan tai yhteiskunnan näkökulmasta) vähentää vangin mahdollisuuksia osallistua omaa toimintakykyä ja yhteiskuntaan sopeutumista edistäviin toimintoihin vankeusrangaistuksen aikana.

4 MOTIVAATION TAUSTATEKIJÄT

Sekä kansainväliset että suomalaiset tutkimukset (kts. esim. Connor, 2018; Levins, 2017; Schwabe, 2005; Häiväläinen, 2011; Ruckenstein & Teppo, 2005) osoittavat, että seksuaalirikoksista tuomitut vangit ovat usein vankilaväestön keskuudessa halveksittu ihmisryhmä, joka joutuu turvautumaan erilaisiin strategioihin vankeusajasta selviytyäkseen. Näihin sopeutumisstrategioihin on yleisesti katsottu kuuluvan joko sosiaalisesta kanssakäymisestä ja toiminnoista eristäytyminen tai aggressiiviseen käyttäytymiseen turvautuminen oman aseman parantamiseksi (Connor, 2018, 48; Schwabe, 2005, 615). Useissa vankiloissa seksuaalirikoksiin syyllistyneet vangit asutetaan kuitenkin turvallisuussyistä erilleen muista vangeista, joko heille tarkoitettulle erityisosastolle tai niin kutsutuille ”pelkääjien” osastoille muiden haavoittuvassa asemassa olevien vankien kanssa. Tämän on todettu vaikuttavan positiivisesti seksuaalirikoksista tuomittujen vankien turvallisuuden tunteeseen ainakin lyhyellä aikavälillä (Häiväläinen, 2011, 46; van den Berg ym. 2018, 839).

Motivaatiotekijöitä on psykologiassa tutkittu paljon, mutta yksi tunnetuimmista teorioista lienee yhä Abraham Maslow’n 1940-luvulla esittelemä tarvehierarkia (kts. esim. McLeod, 2020). Maslow’n mukaan ihmisen perustarpeiden, kuten fyysisten tarpeiden ja turvallisuuden tunteen, tulee olla riittävän tyydyttyneitä, ennen kuin hän kykenee tavoittelemaan korkeammaksi luokiteltuja tarpeita. Hierarkkisessa järjestyksessä perustarpeiden jälkeen sijaitsivat yhteenkuuluvuuden, rakkauden, arvonannon ja itsensä toteuttamisen tarpeet. Maslow’n teoriaa vankilatoimintoihin sovellettaessa voitaneen olettaa, että mikäli vangit kokevat olonsa turvattomiksi tai fyysisten tarpeidensa tyydytyksen vaillinaiseksi, olisi melko mahdotonta olettaa heiltä löytyvän motivaatiota itsensä kehittämiseen sosiaalisten suhteiden, toimijuuden ja itsetunnon vahvistamisen menetelmin. Toisaalta esimerkiksi Häiväläisen (2011, 45-52) tutkimuksessa nousi esiin joidenkin vankien halu eristäytyä omasta tahdostaan ja suorittaa vankeusrangaistus loppuun rauhassa, vaikka he kokivatkin olonsa melko turvalliseksi omalla osastollaan. Tähän olivat vahvasti yhteydessä ajatus vankeudesta vain yhtenä ajanjaksona elämässä sekä yhteenkuulumattomuuden tunne muihin vankeihin. Maslow’n tarkoittamat fyysiset tarpeet ovat todennäköisesti tyydytetyjä suomalaisissa vankiloissa, joiden puitteet ovat kansainvälisesti verrattuna hyvät. Euroopan kidutuksen vastainen komitea CPT löysi kuitenkin viimeisimmässä tarkastuksessaan Turun vankilassa huomautettavaa erityisesti turvallisuuteen liittyvistä seikoista, kuten lisääntyneestä väkivallasta vankien keskuudessa,

järjestäytyneestä rikollisuudesta sekä henkilökunnan puutteesta (Rosvall, 2020). Tämän tutkimuksen kannalta oleelliseksi nousseekin kysymys siitä, kuinka turvalliseksi seksuaalirikoksista tuomitut vangit kokevat olonsa ja mikä merkitys sillä on heidän haluunsa osallistua rikoksettoman elämän näkökulmasta tarpeelliseksi luokiteltuun toimintaan.

Fyysisten tarpeiden ja turvallisuuden tunteen lisäksi ihmisen toimintaa ohjaavat erilaiset psykologiset ja sosiaaliset tekijät. Ne voivat olla sisäisiä motivaatiotekijöitä, kuten esimerkiksi uteliaisuus, omat elämänarvot ja merkityksellisyyden tunne. Ulkoisina motivaation lähteinä voivat toimia erilaiset palkkiot ja toisilta ihmisiltä saatu arvostus, jotka toimivat toiminnan ohjaajina odotettavissa olevien seurausten mukaisesti. Motivaatio harvoin on kuitenkaan joko-tai, vaan se muodostuu erilaisten motivoivien tekijöiden summasta. Yleensä tehokkaampana motivaation muotona pidetään sisäsyntyistä motivaatiota, sillä se tekee toiminnasta mielekkäämpää ja lisää ihmisen hyvinvointia. (Virtanen, 2018).

Itseohjautuvuusteoria on eräs sisäistä motivaatiota selittävä malli. Sen mukaan ihmisen toimintaa ohjaavat ensisijaisesti kolme psykologista perustarvetta: autonomia eli omaehtoisuus, kyvykkyyden ja onnistumisten kokeminen sekä yhteenkuuluvuus toisten ihmisten kanssa. (Virtanen, 2018). Näiden tarpeiden tyydyttymisen vankilaympäristössä voitaneen olettaa olevan haasteellista, sillä monia toimintoja ohjaa ulkoinen pakko vankilan sääntöjen ja henkilökunnan käskyjen muodossa. Tämä voi toisaalta toimia myös toimintaan motivoivana tekijänä, mikäli kyseessä on täysin vapaaehtoinen toiminta, sillä se voi luoda yksilölle tunteen omaehtoisesta valinnasta ja tuoda kyvykkyyden kokemuksia muutoin tarkoin rajoitetussa ympäristössä.

Yhteenkuuluvuutta toisten kanssa sisäisen motivaation lähteenä voidaan tarkastella esimerkiksi sosiaalisen identiteetin kautta. Tämän teorian mukaan yhteiskunta rakentuu erilaisista sosiaalisista ryhmistä, jotka ovat hierarkkisesti valta- ja statussuhteessa toisiinsa. Tämä hierarkkisuus ei ole sidottu vain vakiintuneimpiin ryhmiin (esimerkiksi naiset ja miehet), vaan se on nähtävissä myös pienemmissä ja lyhytaikaisemmissa ryhmissä, kuten koululuokissa. Tiettyyn sosiaaliseen luokkaan kuuluminen luo teorian mukaan jäsenilleen sosiaalisen identiteetin, joka määrittelee kuka hän on ja mitä seurauksia sillä on. (Ahokas, 2021). Se kertoo yksilölle mihin hän kuuluu ja mikä yhdistää häntä muihin. Sosiaalisen identiteetin vastinparina on henkilökohtainen identiteetti, joka määrittelee sen, mikä tekee ihmisestä yksilön ja miten hän eroaa muista. Sosiaalisen identiteetin aktivoituessa saattaa muodostua sisä- ja ulkoryhmiä, jolloin omaa ryhmää saataan suosia ja ulkopuoliset voidaan mahdollisesti nähdä jopa uhkana, mikäli he kilpailevat samoista rajallisista resursseista. Uhan ei välttämättä tarvitse olla kirjaimellinen uhka

olemassaololle, vaan sen kokemiseen voi riittää tuntemus omien arvojen ja maailman-kuvan uhkaamisesta toisten taholta. (Pauha, 2020). Tässä tutkimuksessa seksuaaliri-koksista tuomittujen vankien sosiaalisen identiteetin selvittäminen ei ole varsinainen tut-kimuskysymys, mutta sen käsitettä voidaan hyödyntää pohdittaessa heidän turvallisuus-den tunteitaan sekä asemaansa vankilahierarkiassa. Minne haastatellut itse kokevat sijoittuvansa ja onko sillä merkitystä toimintoihin osallistumiseen?

5 LÄHITYÖ JA HENKILÖKUNNAN MERKITYS MOTIVAATIOLLE

Kuntoutus- ja koulutussektorin työntekijät, kuten erityisohjaajat, sosiaalityöntekijät, psykologit, pastorit ja opinto-ohjaajat ovat perinteisesti toteuttaneet vankien kuntoutukseen tähtäävää lähityötä vankilassa. Rikosseuraamuslaitoksen uudistuksen myötä lähityön merkitys tulee korostumaan entisestään vankien yhteiskuntaan valmentamisesta puhuttaessa, ja siihen sitoutetaan yhä enemmän henkilökuntaa, jonka rooli aikaisemmin on keskittynyt valvonta- ja turvallisuuspuolen tehtäviin. Toiveena on, että kuntouttavaa ja aktivoivaa lähityötä tekevät myös vartijat, jotka ovat päivittäisessä vuorovaikutuksessa vankien kanssa. Tavoitteena lähityön kehittämishankkeessa on saada motivoitua vankeja ulos selleistään ja osallistumaan toimintoihin aktiivisemmin, mikä puolestaan tukee rikoksettomaa elämään kiinnittymistä ja yhteiskuntaan integroitumista. Kuntouttavan lähityön on kuitenkin joillakin tahoilla koettu olevan vartijan rooliin sopimaton työtehtävä, eivätkä kaikki ole olleet siihen halukkaita ryhtymään. Myös henkilöstön resurssipula ja ylimääräisen työn pelko ovat lisänneet vastustusta uudenaikaiseen lähityöhön vankien kanssa. (Rikosseuraamuslaitoksen tiedote, 2016). On kuitenkin selvää, että teki lähityötä vankilassa kuka tahansa, henkilökunnalla on suuri rooli vankien motivoimisessa toimintoihin. Kannustavassa ja tukevassa ilmapiirissä on mahdollista innostua kokeilemaan uusia asioita, eikä antaa epäonnistumisten lannistaa. Hyväksyvällä suhtautumisella on merkitystä myös ihmisen itsetuntoon ja sitä kautta oman toimijuuden ja pystyvyyden tunteen vahvistamiseen. Voimavarakeskeisyyteen perustuva kuntoutus sosio-kognitiivista mallia hyödyntävien ohjelmien avulla onkin antanut lupaavia tuloksia seksuaalirikoksista tuomittujen kohdalla (Nurminen, 2016).

Mikäli vanki kokee henkilökunnan taholta kielteisiä asenteita, voidaan sen vastaavasti olettaa vaikuttavan heikentävästi hänen motivaatioonsa osallistua vankilan toimintoihin. Tutkimusten perusteella vaikuttaisi siltä, että pelkästään ”neutraali” asenne henkilökunnalta ei ole riittävä positiivisen vaikutuksen ja motivaation luojana, vaan tarvitaan proaktiivisempaa työtettä. Esimerkkejä siitä, miten pelkkä reaktiivinen lähestymistapa jätti seksuaalirikoksista tuomitut vangit usein ongelmiansa kanssa yksin, ovat tarjonneet mm. Levins (2017, 173) ja Connor (2018, 48). Myös kielteisiä ja suorastaan vihamielisiä asenteita henkilökunnan taholta seksuaalirikoksesta tuomittuja vankeja kohtaan on raportoitu useassa eri tutkimuksessa ulkomailla. Spencer ja Ricciardelli (2016) kuvailivat tutkimuksessaan, miten valvontahenkilökunta koki tämän vankiryhmän moraalisesti

vastenmielisenä, sairaana ja erilaisena kuin muut ihmiset. He olivat myös taipuvaisia uskomaan, että seksuaalirikoksiin syyllistyneiden kuntouttaminen oli mahdotonta. Vastaavia tuloksia olivat aiemmin löytäneet myös Higgins & Ireland (2009), joiden tutkimus osoitti vankilan valvontahenkilökunnan näkemyksien seksuaalirikollisista olevan kielteisempiä ja kuntoutusvastaisempia kuin yleinen mielipide tai muiden rikosoikeudellisten ammattilaisten näkemykset.

Tutkimuksissa on myös korostunut vankilan henkilökunnan jäsenten näkemys seksuaalirikoksiin syyllistyneistä vangeista manipulatiivisina ja epäluotettavina, jolloin henkilökunta usein pyrki säilyttämään etäisyyden ja toteuttamaan työtään auktoriteetin asemasta. Liiallinen ystävällisyys vangin kanssa saatettiin helposti nähdä heikkoutena, epäammattillisena käytöksenä ja 'groomingin' uhriksi joutumisena. (Levins, 2017, 162-163). On toki huomioitava, että seksuaalirikollisten kanssa työskentelevän henkilökunnan asenteiden kohdalla on huomattavaa vaihtelua. Esimerkiksi kuntouttavilla terapiaosastoilla työskentelevä henkilöstö on lähtökohtaisesti kuntoutusmyönteisempää kuin muilla osastoilla työskentelevät kollegansa, ja ovat todennäköisesti myös saaneet seksuaalirikoksista tuomittujen kanssa työskentelyyn liittyvää koulutusta (Blagden ym, 2016; Kallio & Sihvola, 2018; van den Berg ym, 2018, 839). Vankien näkökulmasta näissä tutkimuksissa merkityksellisinä tekijöinä vuorovaikutussuhteessa henkilökuntaan korostuivat inhimillinen kohtelu, ammatillisuus, kuulluksi tuleminen, vaikutusmahdollisuudet, sekä turvallisen ympäristön luominen, jossa muutoksen mahdollisuus näkyi saavutettavana asiana.

Valtiontalouden viimeisimmässä tarkastuskertomuksessa todettiin, että vaikka valtaosa henkilökunnasta oli omaksunut uuden lähityön mukaiset tavoitteet ja ajattelutavan vuorovaikutuksen ja kuntoutuksen osalta, vaihtelua esiintyi suhtautumisessa rikosten uusimisen ehkäisyyn ja jatkumoihin vapauteen. Raportissa todettiin, että vaikka uudentyyppistä ajattelua oli painotettu Rikosseuraamuslaitoksen koulutuksessa ja rekrytoinnissa, vartijan työssä esiintyvä sosiaalisen yhdenmukaisuuden paine oli niin vaikuttava, että uudet työntekijät omaksuivat helposti perinteisen toimintamallin siirryttyään koulutuksesta työtehtäviin. Turvallisuus- ja kuntoutustavoitteiden yhteensovittamisen nähtiin olevan yksi suurimpia haasteita, mutta lähityön merkitys uusimisen vastaisessa työssä nousi raportissa esiin selkeästi. (Valtiontalouden tarkastusvirasto, 2016). Tässä tutkimuksessa pyrittiin selvittämään, missä määrin suljetussa Turun vankilassa seksuaalirikoksista tuomitut vangit kokevat henkilökunnan asenteen tukevan heidän osallistumistaan toimintoihin ja sitä kautta heidän pyrkimystään muutokseen.

6 TUTKIMUKSEN KUVAUS

6.1 Tutkimuksen tavoite ja tutkimuskysymykset

Tutkimuksen toivottiin kartoittavan seksuaalirikoksista tuomittujen vankien näkemyksiä mahdollisuuksistaan osallistua itseään hyödyttävään toimintaan vankeusaikana sekä sen merkityksestä omalle toimijuudelle. Tarkoituksena oli saada tietoa, onko koetuilla esteillä vaikutusta vangin yksilöllisen rangaistusajan suunnitelman edistämiseen, sekä pohtia mahdollisia kehittämisehdotuksia osallisuuden kasvattamiseen. Tutkimuksen tavoitteena oli myös lisätä ymmärrystä erilaisista motivaatiotekijöistä seksuaalirikoksista tuomittujen vankien toimintoihin osallistumisen taustalla, sekä kartoittaa heidän toiveitaan toimintamahdollisuuksiin liittyen. Lisäkysymyksenä tutkittiin kyseisen vankiryhmän kokemuksia henkilökunnan kanssa asioidessaan. Pohdinnan kohteena oli mm. henkilökunnan asenteen merkitys vankien toimintoihin osallistumiseen, sekä mahdollinen lisäkoulutuksen tarve seksuaalirikoksista tuomittujen vankien kanssa työskentelevälle henkilökunnalle.

6.2 Käytetyt menetelmät

Tutkimus toteutettiin laadullista tutkimusmenetelmää käyttäen puolistrukturoidun teema-haastattelun keinoin. Laadullisessa tutkimuksessa korostuu ihmisten välinen ja sosiaalinen merkitysten maailma. Siinä missä määrällinen tutkimus keskittyy etsimään vastauksia kysymyksiin mitä ja kuinka paljon, laadullinen tutkimus haluaa tietää, miksi jokin asia tapahtuu ja millaisia merkityksiä tutkittavat sille antavat. Merkitysten tutkimusta voidaan lähestyä joko käsitteellisestä tai kokemuksellisesta näkökulmasta, ja näiden ero on hyvä tehdä selväksi jo tutkimuskysymystä laadittaessa. (Vilkkä, 2015,118). Tässä tutkimuksessa haluttiin tutkia vankien näkemyksiä siitä, millaisia vaikutuksia seksuaalirikostuomiolla on ollut heidän mahdollisuuksiinsa osallistua vankilan toimintoihin, sekä millaisina he kokevat henkilökunnan asenteet heitä kohtaan. Tutkimuskysymykset ovat lähinnä kokempohjaiseen merkityksenantoon perustuvia mutta myös käsitteellisiä merkityksiä voi nousta esiin, kun pohditaan seksuaalirikoksista tuomittujen yleistä asemaa vankilahierarkiassa. Tästä näkökulmasta laadullisen tutkimusmenetelmän valinta oli perustellumpaa kuin määrällisen menetelmän käyttö, koska tavoitteena ei ollut totuuden löytäminen tutkittavasta asiasta.

Puolistrukturoituun haastatteluun päädyttiin, koska tutkittaville haluttiin antaa vapaus kertoa kokemuksistaan omin sanoin annettujen kysymysten puitteissa. Teemahaastattelussa tutkimusongelmasta poimitaan keskeiset aiheet, joiden käsittely haastattelun aikana on oleellista tutkimuskysymykseen vastaamiseksi, mutta joita voidaan muokata tarpeen vaatiessa. Kysymysten järjestyksellä ei teemahaastattelussa ole merkitystä ja tärkeintä on, että vastaajalle on annettu tilaisuus antaa oma kuvauksensa asioista hänelle luontevassa järjestyksessä. (Vilka, 2015, 124). Vaikka teemahaastattelu on keskustelunomainen tilanne, eikä edellytä pikkutarkkojen kysymysten laatimista, haastattelun teemojen laatiminen ja kysymysten oikea kohdentaminen vaatii huolellista perehtymistä tutkimuksen aiheeseen ja tutkittavien tilanteeseen. Oikein toteutettuna teemahaastattelu on sopiva menetelmä tutkimuksissa, joiden kohteena on vähemmän tunnettu ilmiö tai asia. (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka, 2006).

Vaikka laadullisesti kerätty tutkimusaineisto olisi mahdollista muuttaa myös tilastollisen analyysin edellyttämään muotoon, tässä tutkimuksessa tulokset haluttiin analysoida sisällönanalyysin keinoin. Haastattelut nauhoitettiin tutkittavien luvalla ja litteroitiin myöhemmin analysointia varten. Sisällönanalyysia voidaan toteuttaa joko aineisto- tai teorialähtöisesti. Teorialähtöinen sisällönanalyysi pohjautuu nimensä mukaisesti teoriaan, jonka avulla tutkimusmateriaalista muodostetaan etsittäviä käsitteitä ja merkityksiä jo tutkimuksen alkuvaiheessa. Tutkittavien antamien merkitysten avulla uudistetaan olemassa olevaa teoriaa ja olemassaoleva tieto ohjaa vahvasti aineiston analyysia. Aineistolähtöisessä sisällönanalyysissa puolestaan nojaututaan aineistoon ja sieltä esiin nouseviin merkityksiin, joiden perusteella analyysi toteutetaan. Taustateoria saattaa ohjata kysymyksenasettelua ja merkityksenantoa, mutta analyysissa keskitytään etsimään toiminnan logiikkaa tai tyypillistä kertomusta. Merkitykset pelkistetään ja tiivistetään olennaisiin asiakokonaisuuksiin, jonka jälkeen ne ryhmitellään uudelleen kokonaisuudeksi. (Vilka, 2014, 114-115).

Tutkimuksessa oli alun perin tarkoituksena hyödyntää aineistolähtöistä sisällönanalyysia, koska tutkimuskysymystä haluttiin lähestyä ilman ennaltamääriteltyjä käsitteitä. Tarkoituksena oli saada laajempi ymmärrys tutkittavien kokemusmaailmasta, joka on aina yksilöllistä. Tutkimustulosten analysointivaiheessa oli kuitenkin ilmeistä, että taustateoria ja tutkimuskysymykset olivat merkittävästi ohjanneet haastattelukysymysten asettelua jo alusta alkaen ja siten vaikuttaneet tuotettuun aineistoon. Täysin puhdas aineistolähtöinen analyysi oli näin ollen mahdotonta toteuttaa, joten tutkimuksessa päädyttiin käyttämään teoriasidonnaista teemoittelua, joka on luonteva jatkumo käytetylle

teemahaastattelulle. Analyysi ei tällöin perustu suoraan teoriaan, mutta se vaikuttaa taustalla esimerkiksi tuottamalla selityksiä ja vahvistuksia aineistosta tehtyjen tulkintojen tueksi. Myös aiempia tutkimustuloksia voidaan teoriasidonnaisessa tutkimuksessa hyödyntää analyysin tukena. (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka, 2006). Teemoittelussa aineistosta pyritään löytämään tutkimuskysymysten kannalta olennaisia ja usein esiintyviä asiakokonaisuuksia. Raporttiin liitetään usein katkelmia tutkimusaineistosta havainnollistamaan tutkijan tekemiä valintoja ja tulkintoja. Haastattelun teemat eivät aina vastaa aineistosta esiin nousseita teemoja, joten tutkijan avoimuus ennako-oletusten vastaisille tuloksille on tärkeää. (Juhila, 2021). Tässä tutkimuksessa päädyttiin ratkaisuun, jossa tutkimuskysymyksistä johdettiin analyysille kuusi teemaa, joiden alle kerättiin haastatteluista esiin tulleet ilmaukset sanatarkasti. Tämän jälkeen vastaukset pelkistettiin ja niille luotiin merkitystä antavat ala- ja yläluokat, joista johdettiin vastaukset tutkimuskysymyksiin.

6.3 Tutkimusympäristön kuvaus

Turun vankila on 255-paikkainen suljettu vankila miehille ja naisille. Sinne sijoitetaan vankeusvankeja ensikertalaisista elinkautisiin sekä lisäksi sakko- ja tutkintavankeja. Vankilassa on mahdollista suorittaa peruskoulun ja lukion kursseja sekä suorittaa ammatillinen perustutkinto tai tutkinnon osia puu- ja metallialalta. Valma-koulutus tarjoaa ammatilliseen koulutukseen valmentavaa koulutusta. Työtoimintaa vangeille järjestetään esimerkiksi metalli- ja puualalla (kokoontulo, pintakäsittely, konepuuseppä), kirjansidonnassa, verhoomossa, vaatekorjaamossa, ompelimossa ja viikkauksessa. (Turun vankila, 2020). Kaikki toiminnot eivät kuitenkaan ole tarjolla kaikille vangeille, vaan niihin osallistuminen riippuu vangin asuinosa- ja osastosta. Osastosijoitteluun puolestaan vaikuttavat useat seikat kuten laitosturvallisuus, vapaat osastopaikat ja vangin oma motivaatio. Seksuaalirikoksista tuomitut vangit on Turun vankilassa asutettu kahdelle erilliselle asuinosa- ja osastolle sekä turvallisuussyistä että vangin omasta pyynnöstä johtuen. Yksi osastoista on suljettu osasto ja sen toiminnot ovat turvallisuussyistä rajallisempia kuin avoimemmin toimivien osastojen. Toinen seksuaalirikoksille tarkoitettu osasto on ns. toiminnallinen osasto, jossa nimensä mukaisesti on tarjolla erilaista kurssi- ja työtoimintaa.

Kuntoutusta Turun vankilassa toteutetaan sekä yksilö- että ryhmämuotoisena. Tarjolla on muun muassa päihdekuntoutusta, lähisuuhdeväkivallan katkaisuun motivoivia ohjelmia sekä väkivalta- tai seksuaalirikoksista tuomituille tarkoitettuja kursseja. Vankilassa järjes-

tetään myös ongelmanratkaisutaitoja kehittäviä kursseja, arjentaitojen edistämiseen johdettavia kursseja sekä liikuntaryhmiä. (Turun vankila, 2020).

6.4 Käytännön toteutus

Tutkimuksen ensimmäinen vaihe tutkimusluvan saamisen jälkeen oli tutkimuskysymyksistä johdettujen haastattelukysymysten valmistelu. Luonnosteltujen kysymysten toimituuden varmistamiseksi niistä pyydettiin palautetta tutkittavan vankiryhmän kanssa työskentelevältä erityisohjaajalta. Myös tutkimuksen toimeksiantajaa kuultiin tässä vaiheessa, jotta varmistettiin kysymysten osuvuus tavoitellun tiedon näkökulmasta. Saadun palautteen avulla muotoiltiin valmiit haastattelukysymykset, jotka löytyvät raportin liitteestä 3. Suurin osa tutkittavien osallistumisaktiivisuuteen, koettuihin esteisiin sekä rangaistusajan suunnitelmiin liittyvistä kysymyksistä johdettiin tutkimuksen toimeksiantajan esittämästä toiveesta saada näihin vastauksia. Näin ollen ne valikoituivat mukaan ennalta määriteltujen tutkimuskysymysten perusteella. Taustateoriasta puolestaan nousivat haastattelukysymykset tutkittavien turvallisuudentunteesta vankilasta, heidän kokemuksistaan henkilökunnan kanssa, sekä rikosnimikkeen merkityksellisyydestä. Aikaisempien tutkimusten tulosten perusteella haluttiin selvittää, oliko näillä vaikutusta tutkittavien halukkuuteen tai mahdollisuuksiin osallistua heille mielekkääseen tai tarpeelliseen toimintaan.

Seuraavaksi vuorossa oli haastateltavien valinta. Laadullisessa tutkimusaineistossa tärkeintä on sen laatu, ei tutkittavien määrä (Vilkka, 2015, 150). Tässä tutkimuksessa suunnitelmana oli haastatella viidestä kuuteen seksuaalirikoksesta tuomittua suomalaista miesvankia. Tutkimuksen ulkopuolelle päätettiin jättää naisvangit sekä ulkomaalaistaustaiset vangit, koska heidän kokemuksiinsa saattoivat tuomion lisäksi vaikuttaa myös muut erityistekijät, jotka haluttiin rajata tämän tutkimuksen ulkopuolelle. Tämän rajauksen jälkeen jäljelle jäi 12 vankia, joita lähestyttiin kirjeitse. Saatekirjeessä heille kerrottiin tutkimuksesta ja sen tavoitteista, sekä tiedusteltiin heidän halukkuuttaan osallistua haastatteluun. Kirjeessä kerrottiin, että haastattelut tullaan nauhoittamaan ja että osallistujilla oli oikeus peruuttaa suostumuksensa missä tahansa vaiheessa ilman seuraamuksia. Kyseinen saatekirje löytyy raportin liitteestä 1.

Yhteensä kuusi vankia ilmaisi kiinnostuksensa osallistua tutkimukseen, mikä oli laaditun tutkimussuunnitelman mukainen määrä. Kaikki osallistujat tavattiin henkilökohtaisesti ennen haastattelua ja heille annettiin tilaisuus kysyä lisäkysymyksiä tutkimukseen

liittyen. Samalla varmistettiin osallistujien ymmärrys siitä, että haastattelu oli täysin vapaaehtoinen, se tulisi nauhoittamaan ja että heillä oli oikeus muuttaa mielensä milloin tahansa. Jokainen vahvisti tämän ymmärtäneensä, eikä kukaan peruuttanut suostumustaan. Tavoitteena oli ollut haastatella mahdollisimman edustavaa otosta tutkittavasta vankiryhmästä, joten toiveena oli saada mukaan sekä ensikertalaisia että rikoksenuusijoita, sekä vankeja eri ikäluokista, jotta kuuluvaksi saataisiin erilaisia näkemyksiä. Koska mukaan ilmoittautuneita oli juuri tarvittava määrä, haastatteluun valikoituivat kaikki hakukkaat. Sattumalta haastateltavat vangit muodostivat melko edustavan otoksen, sillä ikäjakauma oli reilusta paristakymmenestä lähes eläkeikään saakka, ja mukana oli sekä ensikertalaisia että rikoksenuusijoita. Turun vankilassa toimii kaksi seksuaalirikollisille tarkoitettua osastoa, ja kummaltakin osastolta mukaan ilmoittautui kolme vankia, joten jakauma osastoittain oli myös tasapuolinen.

Haastattelut toteutettiin keväällä 2021 muutaman viikon ajanjaksolla kullekin haastateltavalle parhaiten sopivana hetkenä. Ennen haastattelun alkua jokaista osanottajaa pyydettiin allekirjoittamaan suostumuslomake, jossa hän ilmaisi ottavansa osaa vapaaehtoisesti ja olevansa tietoinen oikeuksistaan. Käytetty lomake löytyy raportin liitteestä 2. Osa haastateltavista oli valmistautunut tapaamiseen muistiinpanoilla, mutta kaikki haastattelut toteutuivat keskustelullisessa hengessä ohjekysymyksiä vapaasti soveltaen. Kaikkia kysymyksiä ei välttämättä esitetty, mikäli vastaukset olivat jo muussa yhteydessä tulleet esille. Kysymysten järjestys saattoi myös vaihdella haastateltavan kertomuksen mukaisesti. Haastattelut olivat kestoltaan keskimäärin noin 40 minuuttia, jakauman ollessa 18 ja 47 minuutin välillä. Niiden litterointi muodosti tutkimuksen seuraavan vaiheen. Litteroitua materiaalia kertyi yhteensä 56 sivua.

6.5 Tutkimustulosten analysointi

Aineiston analyysi alkoi litteroitujen haastattelujen läpi käymisellä. Epäolennaisen tiedon pois karsiminen aloitettiin etsimällä aineistosta tutkimuskysymysten kannalta merkitykselliset ilmaisut, jotka siirrettiin erilliselle tiedostolle. Tutkimuksessa päädyttiin tässä vaiheessa teemoittelun käyttöön analyysin menetelmänä, sillä teorian ja tutkimuskysymysten havaittiin vahvasti ohjanneen aineiston muodostumista. Täysin objektiivinen analyysi ilman tutkijan ennako-oletuksia olisi ollut tässä tapauksessa mahdotonta. Tutkimuskysymykset valikoituivat käytetyiksi teemoiksi niiden selkeyden vuoksi, sillä ne muodostivat haastattelun rungon ja suuntasivat annettuja vastauksia oleellisesti.

Analyysin seuraavassa vaiheessa kullekin teemalle laadittiin oma kaavionsa, johon laadittiin otsikot sanatarkoille ilmaisuille, niiden pelkistetyille muodoille, sekä ala- ja yläkäsitteille. Aineistosta esiin nousseet merkitykselliset ilmaisut sijoitettiin tutkijan näkökulmasta katsottuna niitä parhaiten vastaavien teemojen alle. Koska haastattelukysymykset oli valittu analyysin teemoiksi, useimmat merkitykselliset ilmaisut olivat selkeästi tietyn teeman alaisia. Haastattelut eivät kuitenkaan aina noudattaneet suunniteltua järjestystä, sillä tilanteeseen oli haluttu keskustelullinen ilmapiiri. Tästä syystä joidenkin ilmausten kohdalla oli ilmeistä, että kysymykseen saatu vastaus sopikin paremmin toiseen teemaan. Joitakin ilmaisuja päädyttiin käyttämään kahdessa eri teemassa, koska koettiin sen vastaavan kumpaankin kysymykseen, eikä selkeää jakoa voitu tehdä. Ilmausten teemakohtaisen jaottelun jälkeen tehtiin merkityksperusteinen ryhmittely. Samaa tarkoittavat ilmaukset kerättiin yhteen kategoriaan ja niille luotiin yhteinen pelkistetty ilmaus, jossa tiivistyi haastateltavan välittämä sanoma. Pelkistetyn ilmauksen perusteella muodostettiin siihen parhaiten sopiva käsite kaavion alaluokka-osioon.

Analyysin seuraavassa vaiheessa keskityttiin löytämään ryhmitellyistä ilmauksista selkeät vastaukset tutkimuskysymyksiin. Tutkimalla alkuperäisilmauksia, pelkistyskäsitteitä sekä alaluokkia päädyttiin luomaan erilaisia yläluokkia jokaisen teeman alle, jotka tarjosivat mahdollisuuden laajentaa tutkimuskysymyksiin liittyvää ymmärrystä haastateltavien näkökulmasta. Ainoa tutkimuskysymys, johon ei vastausta tällä menetelmällä kyetty löytämään oli kysymys toiminnoista, joihin haastateltavat olivat osallistuneet. Tähän vastaus oli useimmiten listamuotoinen, josta ei varsinaista analysoitavaa juuri kertynyt. Tämä tutkimuskysymys päädyttiinkin selittämään auki sanallisesti tulosten yhteenveto-osiossa. Analyysin viimeisessä vaiheessa saadut luokat käytiin vielä kriittisesti läpi, ja poistettiin ilmaisut, joiden tulkinta oli liian moniselitteinen ja mahdollisesti muodostunut tutkijan ennako-oletusten perusteella. Teemoittelun apuna käytetty viimeistelty kaavio löytyy sisältöineen raportin Liitteestä 4.

Kysymykseen siitä, mikä motivoi haastateltavia osallistumaan vankilan tarjoamiin toimiin, löytyi kaikkiaan kuusi yläluokkaa. Ensimmäinen luokka käsitti ulkoisen motivaation, eli koetun pakon. Tämän näkemyksen mukaan toimintaan osallistuttiin pakon saanelemana, eikä sen suorittamista koettu itselle hyödyllisenä tai tarpeellisenä.

”Se on yleensä täällä aina, joku pikku kurssi pitää olla käytynä....byrokratia taas haluaa sitä.” (H1)

”Se on ainoa syy, miksi suoritan sen, päästäkseni täältä pois. Se ei auta mua yhtään.” (H3)

”Uusi suunta on vähän siinä ku mä en itse koe että mä oon tätä rikosta tehnyt.”(H4)

”Ne asiat läpi mitä uusi suunnassa on käsitelty, niin on käsitelty psykologin kanssa.” (H1)

Toinen luokka koostui psyykkisen hyvinvoinnin edistämisestä. Toimintaan haluttiin osallistua, sillä se koettiin mielekkäänä ja henkistä hyvinvointia tukevana.

”Päihdetyö nyt ainakin ku päihdetaustaa on, tosi hyödyllinen.” (H4)

”Se [kuntosali] on mulle niinku mielen virkeyttä.” (H2)

Kolmas toimintaan motivoiva tekijä oli sen sosiaalinen aspekti. Toiminnan katsottiin tarjoavan mahdollisuuksia keskustella muiden ihmisten kanssa ja ylläpitää sosiaalisuutta kanssakäymistä.

”Se on ihan kivaa, koska tuntuu että puhuu normaalille ihmiselle... niin kuin kotona. Sitä on ikävä.” (H3).

”Ainoastaan se, että oli jotain sosiaalista tekemistä, että oli pois tuolta koptista....kyllä se on aina eduksi.” (H5).

Fyysisen kunnon ylläpitäminen oli neljäs motivaatiotekijöiden yläluokka.

”Voisin käydä vaikka joka päivä...täällä ei tule liikuttua niin paljon kun pitäis, yks tunti salilla ei riitä millään.” (H3)

Vahvaksi toimintaan motivoivaksi tekijäksi näytti muodostuvan ajankulu. Toiminnassa tärkeintä oli ajanvietto sellin ulkopuolella ja rytmin tuominen päivään.

”Se on jotain tekemistä, lähinnä sitä. Siinä menee aikaa.” (H1)

”Tässä on toiminnot niin vähissä niin että haluaa kaikkeen osallistua mitä vain mahdollista.” (H5)

Myös työtoiminnasta saatu rahallinen korvaus toimi joillakin motivaation tukena, vaikka se ei ensisijaisena syynä ollut kenelläkään.

”Ei se nyt siitä oo kiinni että olis kaikesta pakko maksaa mutta... täällä eletään pienistä rahoista niin.... Eihän se [raha] pahitteeksikaan oo, mutta ei se ainoa motivaattori oo.” (H5)

Toinen teema käsitteli toimintaan osallistumisen esteitä, ja sille muodostui seitsemän yläluokkaa. Ensimmäinen luokka oli kuitenkin esteettömyys, sillä siihen valikoituivat vastaukset, joissa esteitä ei koettu olevan.

”Ei täällä mitään esteitä ole. Aina olen osallistunut.” (H1)

Toisena luokkana oli vankilasta johtuvat esteet. Vankila oli näiden vastausten mukaan estänyt toimintoihin osallistumista rajoittamalla saatavilla olevia toimintoja sekä henkilökunnan resursseja.

”Tottakai tämä mun tuomio vaikeuttaa.... koska henkilökunta täällä sanoo, että meitä ei voi pistää samaan noiden muiden vankien kanssa.” (H3)

”Pitkään olin täällä jonossa kun eihän sinne [työtoimintaan] pääse ku viis.” (H2)

”Mun piti itse pommittaa henkilökuntaa.” (H3)

Tiedon saannin vaikeudet muodostivat kolmannen luokan. Toiminnoista ei aina ollut riittävästi ajantasaista tietoa saatavilla.

”Ei mitään tietoa, koska niistä ei tule mitään tietoa. Se vaan ilmoitetaan, että nyt sä menet tämmöselle kurssille.... Ei täällä mitään haeta. Eikä siitä ole mitään tietoa mitä kursseja täällä on..... Tietoa pitäisi olla ukoilla tietysti, että tietää mihin kurssiin kannattaa hakee ja mitä ne kurssit sisältää ja mikä on niiden kurssien lopullinen tarkoitus.” (H1)

Aikaan liittyvät rajoitteet nousivat neljänneksi luokaksi, sillä tuomion lyhyys vaikutti monella toimintoihin osallistumisen mahdollisuuksiin.

”Ei sitä kumminkaan kerkeä suorittamaan tän tuomion aikana....Ei oo järkee kun ei sitä tulis siviilissä kumminkaan varmaan jatkettua niitä.” (H4)

Jotkut haastatellut kokivat, että tarjotut toiminnot eivät vastanneet heidän tarpeitaan ja halusivat välttää turhautumista. Viidenneksi luokaksi muodostui näin ollen koettu tarpeettomuus.

”Ei, ei vastannut mun tarpeita, ei ole mitään.... ja sitten meitä on [korkeasti koulutettuja].....Ei Valmasta ole mitään meille. Ehkä tommosille perusjätkille...” (H1)

”Täällä tarjolla olevat toiminnot on tarkoitettu ihmisille, joilla on ihan eri ongelmat kun mulla.” (H3)

Kuudenneksi luokaksi muodostui oma haluttomuus. Toimintoihin ei aina haluttu osallistua, koska muut ihmiset olivat vaikuttaneet päätöksentekoon. Käsitys omista kyvyistä ja jaksamisesta vähensi myös joskus halukkuutta osallistua.

”Mä itse asiassa lopetin sen homman.... en mä halunnut viedä rahoja toisilta, koska mä en niitä itse tarvitse.”(H3)

”Jos tonne salille lähtee paljon, ei jaksu sinne mennä kuuntelemaan niitä juttui... sit jään tänne.” (H6)

”Mä en pysty opiskeleen... unohdan saman tien mitä mä oon lukenut.” (H6)

Viimeinen luokka osallistumisen esteissä oli ryhmän muodostamisen vaikeudet. Tämä päti eritoten ryhmämuotoiseen toimintaan, jonka esteinä koettiin olevan muiden haluttomuus lähteä mukaan toimintaan sekä osallistujien suuret tasoerot lähtötilanteessa.

”Ei nää perusjampat innostu.” (H1)

”Mut ei ne osallistu tosta.... ku ei siinä oo mitään järkee kuulemma.....Nää jotku vaan sanoo et ei tommosii.... mitään mitä vankila järjestää, ni se on paskaa.” (H6)

Kolmannessa teemassa käsiteltiin toimintoja, joihin haastateltavat olisivat halukkaita osallistumaan, ja niistä luokkia muodostui neljä. Ensimmäinen luokka oli tietoja ja taitoja kehittävät toiminnot. Haastateltavat halusivat enemmän toimintoja, joissa voisi kehittää itseään, oppia uusia tietoja ja taitoja, sekä ylläpitää älyllisiä ja teknologisia valmiuksia siviiliin paluuta varten.

”No se, mikä tulee mieleen, joku kurssitoiminta. Kielikurssi vois olla yks ihan hyvä.” (H1)

” Se on mun työni ...Tietokoneen käyttö, internetissä pyöriminen.” (H1)

“Jotain missä voi käyttää aivojaan, kun täällä ei sitä tuu tehtyä...täällä alkaa unohdella asioita.” (H3)

”Opiskelu.... mut jotakin muuta ku lukioo.” (H4)

Toisen luokan muodostivat ilmaisut, joissa toivottiin enemmän mahdollisuuksia fyysisen aktiivisuuden ylläpitämiseen. Tämän katsottiin hyödyttävän myös henkistä hyvinvointia.

”Liikuntahallit ois ihan hyvä....Ja ryhmäliikuntaa.....sais vähän enemmän sitä kuntoilua.” (H4)

“Kuntosali ja...ulkoilu...palloilu...Mä voisin käydä siellä vaikka joka päivä,” (H3)

Kolmas luokka koostui työntekoon liittyvistä toiveista. Haastateltavat halusivat enemmän toimintoja, joista olisi mahdollisuus ansaita rahaa ja kokea työnteon tuomia hyötyjä fyysisesti ja psyykkisesti.

“Mä oon tottunut tekemään käsillä töitä...mä tykkään tehdä töitä, en mä halua vaan oleskella täällä.” (H3)

”Työtoimintaa olis hyvä olla...ettei olis vaan tuolla tyhjän panttina.” (H4)

”Se [työn epäsäännöllisyys] on ollu vähän harmillista, ku se raha kumminki tulee siitä.” (H2).

Viimeisen luokan toimintaan liittyvien toiveiden osalta muodostivat sosiaalisuuden ylläpitoon liittyvät ilmaisut. Keskusteluja muiden kanssa pidettiin tärkeinä.

”Kun joku tulee täällä käymään, se on kuitenkin semmonen tuulahdus tuolta vapaudesta.” (H5)

”Ovet saisi olla enemmän auki.” (H4)

Neljäs teema liittyi rangaistusajan suunnitelmaan ja oli aineiston haasteellisin analysoitava. Ilmaisut olivat hyvin ristiriitaisia, eikä kaikille haastateltaville oltu vielä laadittu suunnitelmaa, joten kysymykset tavoitteista olivat joskus hypoteettisia ja spekulointiin perustuvia. Tutkimuskysymys (millaisena rangaistusajan suunnitelman tavoitteet koetaan ja onko niitä mahdollista toteuttaa Turun vankilassa) oli kaksiosainen, joten analyysissa päädyttiin arvioimaan tavoitteita ja keinoja erikseen. Mielipiteet tavoitteista jakautuivat

haastateltavien vastausten perusteella kolmeen osaan: Tavoitteet olivat hyväksyttäviä, niihin suhtauduttiin neutraalisti, tai niitä ei vielä ollut.

”Ne [ransun tavoitteet] on oikein, koska mä olen ne itse sanonut.” (H1)

”No niillä nyt on menty.” (H2)

”Ei mitään tietoa.” (H3)

Mahdollisuuksiin toteuttaa tavoitteita Turun vankilassa suhtauduttiin sekä myönteisesti että kielteisesti, mutta suurin osa koki tavoitteellisen toiminnan haasteelliseksi.

”No kyllä mä tapaan päihdetyöntekijää vakituisesti... siitä on tukea.” (H5)

”Ei siihen voi vaikuttaa. Ei tietenkään. Byrokraattinen systeemi ja piste.... Nyt ollaan ihan kiltisti vaan odotellaan täällä, tää on odotuslaitos.....Joo ei tommosta asioita mee täällä eteenpäin.” (H1)

”Tosi vaikeaa se [perhesuhteiden ylläpito] on.... mulla on [perheen luomonta sataa] kilometriä.” (H5)

Viides teema käsitteli haastateltavien suhdetta vankilan henkilökuntaan, ja yläluokkia siihen tuli kolme. Ensimmäinen luokka kuvaili päivittäisen vuorovaikutuksen laatua, joka nähtiin pääosin myönteisenä, mutta esiin tuotiin myös tapauksia, jolloin henkilökunnan vuorovaikutustyyli on koettu tarpeettoman autoritaarisena.

”Se on hyvä.... ne on noin toimeliaita ja jos on jotain asiaa niin sitten siitä keskustellaan.” (H1)

”Täällä on ihan hyviä vartijoita. Ihan asiallisia....Toisaalta pitää niittenkin tietyllä tavalla, me emme ole eläimiä, me olemme ihmisiä.” (H2)

”Eivät ne meidän kanssa ole tekemisissä.... olisi ihan kiva joskus jutella hiukan mutta ne vaan huutaa.... Mä oon aikuinen, normaali... ei noin voi käyttäytyä. En mä ymmärrä tollasta käytöstä... en mä tiedä, ehkä se on auktoriteettikysymys.” (H3)

Toinen luokka oli henkilökunnan asenne haastateltavia kohtaan heidän asuessaan seksuaalirikoksista tuomittujen vankien asuinosa-astolla. Henkilökunnan asenteiden koettiin olevan pääsääntöisesti asiallisia, mutta joitakin poikkeuksia esiintyi. Omalla käytöksellä todettiin voivan olla vaikutusta henkilökunnan asenteisiin.

”Ne tietää mikä osasto tämä on tai nämä osastot on ja ei ne mitään siitä välitä..... Ei kyllä mitään asennoitumista ole, se on ihan positiivinen juttu niissä. (H1)

”En mä usko että meitä kohdellaan mitenkään erilaisesti....ei...ei oo mitään eroa, naisissa tai miehissä.” (H3)

”Kyllä sen joistakin vartijoista huomaa... eilenkin oli heittovartija tuossa niin...hän ei sanonut sanaakaan, en tiedä mistä se johtuu.” (H5)

”Ehkä jotkut vartijat on vähä äreemmät... mut en mä tiä, ei ne mulle ainakaan oo ollu. Jos siinä soittais suuta ni kai ne sit muuttuis.” (H6)

Viimeinen luokka muodostui haastateltavien käsityksestä siitä, kuinka paljon henkilökunta motivoi heitä osallistumaan toimintoihin. Henkilökunnan ei yleisesti koettu olevan kovin aktiivinen toimintaan motivoinnissa, mutta toisaalta kannustusta oli joidenkin henkilökunnan jäsenten kohdalla koettu. Koettiin myös, että kannustukselle ei ollut aina tarvetta, sillä toimintoihin haluttiin osallistua muutenkin.

”Ei ne kannusta. Jos sä haluat olla sellissä koko päivän niin se sopii niille...ja jos kieltäydyt jostakin kurssista niin ei kukaan välitä mitään...kaikki on susta itsestä kiinni.” (H3)

”Jos on vaiks yksinkin menny [salille] jos ei muut lähde ni... se yks [vartija] voi sanoo... kannustaa...sanoo et parempi yksin ku huonossa seurassa.” (H6).

”Ei mulla ainakaan sellasta kun en ikinä oo jäänyt selliin....Ihan tarpeeksi saa siellä sellissä olla muutenkin. Aina vaan ku pääsee pois ni....”(H4)

Viimeisen teeman aiheena oli haastateltavien käsitys itsestään seksuaalirikoksista tuomittuina vankeina vankilahierarkiassa sekä siihen liittyvät turvallisuuden kokemukset. Luokkia tähän teemaan tuli kolme. Ensimmäisessä käsityksiä koskevassa luokassa korostui haastateltavien yleinen ymmärrys siitä, että seksuaalirikoksista tuomittuja vankeja pidettiin muiden vankien silmissä alempiarvoisina ja että se voisi johtaa turvallisuusongelmiin, mikäli heitä ei pidettäisi erillään muista.

”Niin, on ne [seksuaalirikoksista tuomitut] alinta kastia.” (H6)

”Niin ne täytyy pitää erikseen, koska siis perusajajat mitkä on vankilassa, ne on yksinkertaisia ja niiden ajatusmaailma on yksinkertainen ja sieltä voi yhtäkkiä saatana tulla sitten jostain raudan palasta takaraivoon.” (H1)

Toiseen luokkaan kerääntyi turvallisuuden tunnetta koskevia ilmaisuja. Suurin osa haastatelluista kertoi tuntevansa olonsa turvalliseksi, ja syyt siihen muodostuivat sekä itsestä että vankilasta johtuvista ominaisuuksista.

”Ei kukaan uhkaa mua.... Tääl on yksinkertainen ajatusmaailma, tää on miesten ajatusmaailma ja... raaka voima ratkaisee sen.” (H1)

”Ei...mä menisin verstaille heti huomenna, jos pääsisin.... Joo, menisin, ei mua pelota mennä minnekään... Ehkä mä oon tyhmä mut en mä pelkää ketään...eikä se johdu siitä, että olisin jotenki väkivaltainen, mutta mulla ei mun mielestä oo mitään syytä pelätä...mä tuun kaikkien kanssa toimeen.” (H3)

”No täällähän on tietyn sortin tuomittuja niin.... ei mitään kummemmin...Siel [osastolla] on ihan turvallinen olo.” (H2)

”Joo en mä pelkää....Täällä ei ikinä, vaikka olis millä osastolla niin ei törmätä toisen osaston vankeihin.” (H5)

Viimeiseen luokkaan valikoituivat turvattomuuden kokemuksia kuvastavat ilmaisut. Haastateltavien mukaan turvattomuuden kokemukset keskittyivät pääasiassa osaston sisäisiin konflikteihin yksittäisten vankien kanssa.

”Se [toinen vanki] on niinku turvallisuusongelma ja se on noille pienikokoisille ja sitten kun se on semmoinen että siellä on niitä pienempi kokoisia... monellakin oli turvaton olo. Monet teki lappuja silloin.” (H1)

”Aina ku toi yks riehuu tuolla... mut ei muuten. Se siellä välillä kiukuttelee... tavarat lentelee...mut ei se oo mitään tehnyt.”(H6)

7 TULOSTEN YHTEENVETO

Tässä luvussa käsitellään aineistoanalyysin avulla saavutettuja tuloksia keskittyen tutkimuskysymysten kannalta oleellisiin löydöksiin. Luvun rakenne seuraa haastattelurunkoa ja perustuu tutkimuskysymyksistä johdettuihin teemoihin.

7.1 Toimintoihin osallistuminen

Tutkimuksessa mukana olleet haastateltavat olivat kaikki kertomansa mukaan osallistuneet aktiivisesti lähes kaikkiin vankilan tarjoamiin toimintoihin. Suosituimmat toiminnot olivat ulkoilu, kuntosali ja arjen taidot-kurssi (ruuanlaitto), joihin jokainen kuudesta haastatellusta oli osallistunut. Seksuaalirikoksiin syyllistyneiden uusimisriskiä vähentämään tarkoitettu ohjelma Uusi Suunta oli joko jo suoritettu tai parhaillaan käynnissä neljällä vastaajista. Päihdetyöhön ja pienimuotoiseen työtoimintaan oli molempiin osallistunut kolme vastaajaa. Kirjastossa käynnit mainitsi kaksi vastaajista. Yksi haastatelluista suoritti parhaillaan opintoja, ja yksi kertoi suorittaneensa valmentavan koulutuksen (Valma) kurssin. Hengelliseen toimintaan oli ottanut osaa yksi vastaajista.

Suosituimmat toiminnot (ulkoilu, kuntosali ja arjen taidot) saivat vastaajilta myös myönteisimmän palautteen. Suurin osa haastatelluista kertoi erilaisten liikunnallisten aktiiviteettien olevan heille tärkeää, ei ainoastaan fyysisen kunnon ylläpitämisen vuoksi, vaan myös psyykkisen hyvinvoinnin näkökulmasta. Etenkin aurinkoisina päivinä ulkoiltiin mielellään. Ainoastaan yksi vastaajista kertoi olevansa pettynyt arjen taidot-kurssiin, koska koki, että häntä oli kohdeltu alentuvasti. Hän kertoi omien ruuanlaittotaitojensa olevan kurssitasoa edistyneempiä, eikä näin ollen kokenut ohjaajan neuvoja tarpeellisina. Muut vastaajista sen sijaan olivat arvostaneet osaston yhteistä mielekästä puuhaa ja heille suunnattuja resursseja ruokamateriaalien ja ohjauksen muodossa.

Haastattelujen perusteella vaikuttaisi siltä, että useimmiten toimintaan osallistutaan täysin vapaaehtoisesti. Toimintaa motivoivissa tekijöissä ulkoinen pakko nousi esiin ainoastaan Uusi Suunta-ohjelman kohdalla. Ohjelmaan oli osallistunut neljä kuudesta haastatellusta, ja jokainen heistä koki tehneensä tämän ulkoisen pakon vuoksi. Koettu pakko ei tässä tapauksessa ollut välttämättä suora viranomaisen määräys, vaan pikemminkin uskottiin, että ohjelman suorittaminen oli välttämätöntä, mikäli halusi siirtyä avoimempiin olosuhteisiin. Yksi vastaajista tosin totesi, että hänelle oli sanottu suoraan, että hänen oli

pakko osallistua. Toiminta nähtiin useimmiten turhana, koska taustalla vaikuttivat uskomukset joko omasta syyttömyydestä tai siitä, että ohjelmassa käsitellyt asiat oli jo käyty riittävästi läpi muissa yhteyksissä, kuten esimerkiksi terapiassa. Kukaan vastaajista ei kokenut hyötyneensä ohjelmaan osallistumisesta.

Oman psyykkisen ja fyysisen hyvinvoinnin tukeminen oli monelle tärkeä toimintaan motivoiva tekijä. Näihin kategorioihin lukeutui kuntoutuminen, mielialan kohottaminen, sekä fyysisen kunnon ylläpitäminen. Esimerkiksi yksilö- tai ryhmämuotoiseen päihdekuntoutukseen osallistuneet olivat kaikki kokeneet toiminnan itselleen hyödylliseksi, sillä se oli auttanut heitä käsittelemään päihdeongelmaansa. Liikunnallisten aktiviteettien koettiin kuntoilun lisäksi auttavan myös henkisen hyvinvoinnin ylläpitämisessä, sillä haastateltavien mukaan ne lievittivät stressiä ja paransivat mielialaa.

Toimintaan osallistumisessa oli joillekin tärkeää sen sosiaalinen näkökulma. Esimerkiksi vankilälähettiläiden kanssa keskusteluun oli osallistunut yksi haastateltu, joka kertoi sen olevan ”tuulahdus vapaudesta”. Sosiaalisuus nousi esiin myös eräänlaisena kannustimena osallistua toimintaan, josta ei muuten koettu olevan hyötyä. Yksi vastaajista kertoi, että vaikka hän koki Uusi Suunta -ohjelman olevan sinällään hänelle tarpeeton, hän oli nauttinut niiden mukana tulevasta mahdollisuudesta keskustella ”normaalin” ihmisen kanssa. Myös Valmaan osallistunut haastateltava kertoi, että oli kokenut sen sisällöllisesti liian yksinkertaisena, mutta se oli tarjonnut hänelle mahdollisuuden saada jotakin sosiaalista tekemistä sellissä olon vastapainoksi.

Yhtenä tärkeimmistä toimintaan motivoivista tekijöistä oli yksinkertaisesti ajankulu. Haastateltavien mukaan heillä oli sellin ulkopuolista aikaa vain pari tuntia päivässä, joten kaikki ylimääräinen toiminta otettiin mieluusti vastaan. Toiminnan sisällöllä ei niinkään ollut väliä, tavoitteena oli vain viettää aikaa, lievittää tylsyyttä ja tuoda päivään jonkinlaista rytmiä. Ajankulu mainittiin tärkeäksi tekijäksi useimpien toimintojen kohdalla, mutta se korostui etenkin tarjolla olevasta työtoiminnasta puhuttaessa. Ketään siihen osallistunut ei pitänyt siitä sen yksitoikkoisuuden takia, mutta he kertoivat silti tekevänsä sitä mieluummin kuin olevansa sellissä toimeettomana. Haastatellut kertoivat olevansa pettyneitä työn epäsäännöllisyyteen paitsi sen ennalta-arvaamattomuuden, myös siitä saatavan toimintarahen vuoksi. Haastattelujen perusteella yksi toimintoihin kannustava tekijä oli raha, vaikka monelle se ei ollutkaan pääasiallinen tai ainoa toimintaan osallistumisen syy. Moneen toimintaan haluttiin osallistua, vaikka siitä ei maksettaisikaan, mutta taloudelliset seikat nousivat haastatteluissa kuitenkin esille. Moni mainitsi, että

vankilan ns. makuuraha toimeettomille vangeille oli riittämätön päivittäisiin kuluihin, ja esimerkiksi kalliita puheluita läheisille ei usein voitu soittaa ilman ylimääräistä tulonlähdettä.

7.2 Toimintoihin osallistumisen esteet

Kysymykseen siitä, oliko jokin estänyt heitä osallistumasta toimintoihin, kaikki haastateltavat vastasivat kieltävästi. Jokainen koki voineensa osallistua kaikkiin tarjottuihin toimintoihin eikä mikään ollut heitä siinä estänyt. Tarkentavien kysymysten jälkeen lukuisia esteitä toimintoihin osallistumiseen alkoi kuitenkin muodostua.

Vankilasta johtuvat esteet voitiin jakaa osastoinnista johtuviin syihin, toiminnan vähyyteen sekä henkilökunnan resursseihin. Seksuaalirikoksista tuomitut vangit pidetään Turun vankilassa turvallisuussyistä erillään muista vangeista omilla osastoillaan. Haastateltavat kokivat, että erillinen osastointi esti heitä osallistumasta tiettyihin toimintoihin, joihin muilla vangeilla oli mahdollisuus päästä, kuten puu- ja metalliverstaat sekä päiheteetön osasto. Osaston päiväjärjestyksen koettiin myös joskus toimivan esteenä. Ovien pitäminen lukittuina suurimman osan päivästä esti vapaata seurustelua osastolla ja aikainen ulkoilu heti aamupalan jälkeen esti joitakin osallistumasta, sillä he eivät aina ennättäneet pukea ja syödä ennen ulos lähtöä. Kaikki haastatellut kokivat, että tarjottuja toimintoja tulisi olla enemmän, ja niiden vähyyden on estänyt heitä osallistumasta. Eräs haastateltu totesi jonottaneensa työtoimintaan pääsyä kauan, koska sinne pääsi kerrallaan vain viisi vankia. Myös osastopuhdistajan paikka oli haluttu, mutta sen saaminen oli vastaajien mielestä haasteellista epäoikeudenmukaisiksi koettujen valintakriteerien vuoksi. Henkilökunnan koettiin toimivan esteinä eri tavoin. Yksi haastateltavista totesi joutuneensa itse lähettämään lukuisia kyselyitä ohjelmatoiminnan tiimoilta, eikä saanut vastausta pitkään aikaan. Monet toivoivat voivansa suorittaa Uusi Suunta -ohjelman nopeutetulla aikataululla päästäkseen sen jälkeen siirtymään avovankilaan, mutta henkilökunnan puute hidasti prosessia. Eräs vastaajista pohti, että henkilökunnan asenne vankeja kohtaan oli hänen mielestään yleisesti kyyninen, ja heidän oletettiin kaikkien olevan samasta muotista. Hän kertoi henkilökunnalta kestäneen kauan huomata, että hän oli ”aivan normaali ihminen” eikä hänelle näin ollen ollut annettu mahdollisuuksia osoittaa luotettavuuttaan erilaisissa toiminnoissa tarpeeksi aikaisessa vaiheessa.

Tiedon puute muodostui joskus toiminnan esteeksi. Jotkut haastatelluista kokivat, että heillä ei ollut tarpeeksi oikeaa ja ajantasaista tietoa saatavilla olevista toiminnoista. Monet kertoivat, että toisten vankien ”puskaradio” oli usein ainoa tiedonlähde osastolla.

Mikäli osastolla oli jonkinlainen perehdytyskansio, joko sen olemassaolosta ei tiedetty tai se oli täynnä vanhentunutta tietoa. Eräs haastatelluista nosti esiin, että kaikki tieto osastolla oli ainoastaan suomeksi, ja muiden vankien oli usein toimittava tulkkausapuna vieraskielisille vangeille. Hän muistutti ruotsin olevan Suomen toinen virallinen kieli, joten toivoi kaikkien tiedotteiden olevan suomen lisäksi myös ruotsiksi ja englanniksi. Tiedonpuutteeksi voitiin laskea myös sen saamisen hitaus. Monet vangit kertoivat, että useimmiten heidän kysymyksiinsä ei vastattu suoraan, vaan kaikki piti hoitaa asiointilomakkeiden kautta. Ainoastaan pieniin ja yksinkertaisiin kysymyksiin saattoi saada vastauksen suoraan.

Aikaan liittyvät rajoitteet estivät toimintoihin osallistumista joissakin tapauksissa. Useimmat haastatellut kokivat Uusi Suunta -ohjelman liian pitkänä, ja kokivat epäoikeudenmukaisena sen, että heidän pitäisi odottaa Turun vankilassa neljä kuukautta, kunnes se olisi suoritettu. Tämä ei suoranaisesti estänyt ketään siihen osallistumasta, koska siihen liittyi vahvasti aiemmin mainittu ulkoisen pakon kokemus, mutta mikäli ohjelmaan osallistuminen olisi nähty vapaaehtoisena toimintana, sen pituus olisi todennäköisesti estänyt monia hakeutumasta siihen. Kaikilla oli toiveena siirtyä mahdollisimman pikaisesti avolaitokseen, jossa he kokivat voivansa alkaa suunnitella tulevaisuuttaan paremmin. Eräs haastateltava kuvaili Turun vankilaa ”odotuslaitoksena”, jossa vain yritettiin nopeasti kuluttaa aikaa ennen eteenpäin siirtymistä. Monet haastateltavat kokivat, ettei heillä ollut riittävästi aikaa aloittaa mitään pitempiaikaista toimintaa, mihin he eivät välttämättä pystyisi tulevaisuudessa sitoutumaan, kuten esimerkiksi opiskelua.

Toimintojen epätarkoituksenmukaisuus näyttäytyi esteenä joillekin haastatelluista. He kokivat, että vankilan toiminnat oli suunnattu toisenlaisille ihmisille, ja että heillä ei ollut muille vangeille tyypillisiä ongelmia, kuten päihdeongelmaa ja asunnottomuutta. Esimerkiksi Valma-kurssiin suhtauduttiin karsaasti, sillä osa haastateltavista kertoi olevansa korkeasti koulutettuja ja menestyvässä asemassa olevia ihmisiä työelämässä. He kokivat kyseisen kurssin olevan tarkoitettu ”perusjätkille”, joten siihen osallistumista ei nähty tarkoituksenmukaisena. Jotkut haastateltavista kokivat peruskoulu- ja lukio-opinnot turhina, ja sanoivat, että mahdollisuus suorittaa ammattitutkinto tai sen osia olisi tulevaisuutta ajatellen hyödyllisempää.

Oma haluttomuus osallistua heijastui vastauksissa eri tavoilla. Ainoastaan yksi vastaajista kertoi jättäneensä toimintoja väliin, koska hän ei jaksanut osallistua vaan halusi mieluummin jäädä nukkumaan. Haluttomuuteen oli joskus syynä myös muiden ihmisten vaikutus. Yksi haastatelluista kertoi jättäytyneensä pois työtoiminnasta, koska halusi

antaa paikkansa muille, jotka tarvitsivat rahoja häntä enemmän. Toinen kertoi, ettei aina halunnut lähteä kuntosalille kuuntelemaan ”samoja juttuja”. Erääseen osastolla tapahtuvaan toimintoon osallistuminen olisi tarkoittanut toisen vankiryhmän sulkemista selleihinsä siksi aikaa, joten samainen haastateltu kertoi jättäytyneensä toiminnasta, koska ei halunnut kuunnella valitusta muilta.

Ryhmämuotoisen toiminnan kohdalla esteeksi saattoi muodostua osaston pieni koko, sillä mukaan täytyisi innostaa riittävän suuri määrä vankeja, jotta ryhmä toteutuisi. Vaikka kaikki haastatellut olivat halukkaita osallistumaan tarjottuihin toimintoihin, vastauksissa kuvastui epävarmuus muiden motivaatiosta. Jotkut kertoivat, miten osa toisista vangeista suhtautui kielteisesti vankilan järjestämiin toimintoihin periaatteen vuoksi. Toiset taas olivat kertomusten mukaan niin laitostuneita ja huonokuntoisia, etteivät ehkä pystyisi osallistumaan. Erään haastateltavan mukaan kehittävät toiminnot olisivat joillekin vangeille mahdottomia joko liian suurien tasoerojen tai kielitaidon puutteen vuoksi.

7.3 Haluttu toiminta

Tietoja ja taitoja kehittäviä toimintoja toivottiin lisää. Haastateltavat halusivat enemmän mahdollisuuksia älyllisiin haasteisiin sekä uuden oppimiseen. Itsensä kehittäminen, teknologisten valmiuksien ylläpitäminen sekä liike-elämän seuraaminen nousivat vastauksissa esiin. Haastateltavat mainitsivat mm. vapaammat internetin käyttömahdollisuudet tärkeänä siviiliin valmistavana tekijänä. Kaikenlainen opiskelu kiinnosti monia, kuten esimerkiksi kielikurssit, taloustiede ja ammatilliset opinnot. Yksi vastaajista kertoi haluavansa oppia hitsaamaan.

Suurin osa vastaajista toivoi enemmän mahdollisuuksia osallistua fyysistä kuntoa kehittävään toimintaan. Vastauksista tuli esiin, että he eivät kokeneet saavansa riittävästi arkiliikuntaa, koska olivat suljettuina selliinsä suurimman osan vuorokaudesta. Näin olleen liikuntamahdollisuuksien merkitys oli suuri, ja niitä toivottiin lisää. Varsinkin liikuntahallin käyttöä ja palloilua kaivattiin selkeästi sen ollessa poissa käytöstä koronapandemian vuoksi.

Haastateltavat toivoivat enemmän mahdollisuuksia työtoimintaan. Rahan ansaitseminen nähtiin tärkeänä, koska sitä tarvitaan vankilassa mm. kanttiiniostoksiin ja puheaikaan. Eräät toivoivat myös voivansa lievittää sillä siviilissä odottavan perheen taloudellista taakkaa. Työnteon itseisarvolla oli vastaajille myös henkinen merkitys, sillä monet

kertoivat olevansa tottuneita tekemään töitä eivätkä halunneet istua toimeettomina ja ”tyhjän pantteina” sellissään. Eräs pidempää tuomiota suorittava haastateltava totesi työn olevan tärkeä toimintakyvyn ylläpitäjä. Eniten kiinnostusta herätti käsillä tekeminen ja useampi haastateltava mainitsi toiveen päästä verstaalle töihin. Ehdotuksia vuoropäivien järjestämiseen vankilan muiden osastojen kanssa tuli monta.

Osa haastatelluista mainitsi pitävänsä keskustelullisesta toiminnasta. Vaikka osastoilla haastateltavien mukaan vallitsikin pääasiassa hyvä ilmapiiri ja useimmat tulivat toimeen keskenään, kaivattiin silti mahdollisuuksia päästä juttelemaan tavallisista asioista ”normaalien” ihmisten kanssa. Esimerkiksi perheasioista tai muista henkilökohtaisista asioista ei osastolla pystynyt muiden kanssa keskustelemaan. Vapaa-aikaa sellin ulkopuolella kaivattiin kuitenkin enemmän. Eräs haastateltava esitti toiveen puolen tunnin ”iltakokkauksesta”, jolloin voisi tehdä iltapalaa osastolla. Vankilavierailijat nousivat esille pitkää tuomiota suorittavan haastateltavan vastauksissa, sillä hän koki eräänlaisena laitostumista ehkäisevänä tekijänä päästä keskustelemaan siviilistä tulevien henkilöiden kanssa.

7.4 Rangaistusajan suunnitelman tavoitteet ja niiden toteutuminen

Rangaistusajan suunnitelma oli laadittu puolelle haastateltavista, muilla sen teko oli vielä kesken. Tavoitteistaan samaa mieltä oli yksi haastateltava, joka kertoi ne itse asettaneensa. Loput kaksi suhtautuivat tavoitteisiinsa melko neutraalisti, eivätkä juuri ilmaiseet niistä mielipidettä. Haastateltavilla, joilla suunnitelma oli kesken, oli jonkinlainen näkemys siitä, mitä tavoitteet ehkä tulisivat olemaan, vaikka he niitä varmuudella eivät vielä tienneetkään. Mahdollisuuksiin toteuttaa rangaistusajan suunnitelman tavoitteita Turun vankilassa suhtauduttiin sekä myönteisesti että kielteisesti. Eräät pitivät saatavilla olevia toimintoja riittämättöminä mutta toisaalta myönnettiin, että esimerkiksi ohjelmatoimintaa oli halukkaille tarjolla. Vastaajilla oli myös näkemyseroja siinä, mitä he pitivät riittävänä keinona. Esimerkiksi osa haastatelluista totesi voivansa ylläpitää perhesuhteita helposti puhelimen, kirjeiden ja Skype-tapaamisten avulla, mutta toisille fyysinen etäisyys perheestä tuntui raskaalta. Haastateltavat olivat kuitenkin yksimielisiä siitä, että omasta mielestään heidän olisi helpompi edistää rangaistusajan suunnitelmaansa avoimissa olosuhteissa, ja että Turun vankilassa oleminen ei edistänyt heidän kuntoutumistaan.

7.5 Suhde henkilökunnan kanssa

Haastateltavien mukaan heillä oli pääasiassa myönteinen suhde osastonsa henkilökunnan kanssa ja että päivittäinen vuorovaikutus sujui hyvin. He kokivat henkilökunnan kohtelevan heitä asiallisesti ja kohteliaasti suurimman osan ajasta. Muutamia poikkeuksia kuitenkin löytyi. Jotkut haastatelluista kertoivat kokemuksista, joissa heille oli huudettu tai he olivat kokeneet käskyttämistä. He eivät pitäneet sitä tarpeellisena, koska olivat omasta mielestään hyvin käyttäytyviä vankeja. Yksi totesi, että hänelle kunnioitus merkitsi sitä, että puhuttiin kuin normaalille ihmiselle, ja sitä ei aina hänen mielestään tapahtunut.

Lähes kaikki vastaajista kokivat henkilökunnan yleisen asenteen heitä kohtaan olevan hyvä, eivätkä he olleet havainneet kielteistä asennoitumista heidän rikosnimikkeensä vuoksi. Eräs haastatelluista kertoi kokeneensa joskus provokaatiota henkilökunnan taholta, mutta myönsi syyllistyneensä siihen myös itse. Kaksi vastaajista kertoi nähneensä tapauksia, joissa henkilökunnan käytös ei aina ollut asiallista, mutta lisäsivät, että molemmissa osapuolissa oli yleensä silloin vikaa. Mahdollisten kielteisten asenteiden koettiin näin ollen johtuvan lähinnä vangin käytöksestä eikä niinkään hänen rikosnimikkeestään. Yksi haastatelluista kertoi, että osaston vakituinen henkilökunta oli yleensä asiallista, mutta väliaikaisista tuuraajista saattoi joskus aistia mahdollisia ennakkoluuloja. Hän kuitenkin lisäsi, että tämä saattoi olla kuvitelmaa ja että jokaisella oli joskus huonoja päiviä.

Haastateltavat eivät kokeneet henkilökunnan olevan kovin aktiivista toimintaan motiivoinnissa. Usein kannustus rajoittui ulkoiluun kutsumiseen. Jotkut haastateltavat uskoivat, että he voisivat jäädä selliinsä pitkäksi aikaa, eikä kukaan tulisi heitä pois houkuttelemaan. Toisaalta myös aktiivisempaa kannustusta oli ajoittain koettu. Osa haastateltavista oli saanut kannustusta mm. ohjelmaan osallistumiseen ja kuntosalille lähtöön. Kannustava asenne rajoittui yleensä tiettyihin henkilökunnan jäseniin, jotka haastateltavat kokivat kannustavina. Jotkut haastateltavat totesivat, että kannustukselle ei aina edes ollut tarvetta, sillä he olivat itse aktiivisia ja halusivat osallistua toimintoihin muutenkin.

7.6 Seksuaalirikoksista tuomitun asema vankilassa

Pohdittaessa seksuaalirikoksista tuomittujen asemaa vankilahierarkiassa yleinen ymmärrys haastateltavien keskuudessa oli, että heitä pidettiin muiden vankien silmissä alempiarvoisina ja että se voisi johtaa turvallisuusongelmiin, mikäli heitä ei pidettäisi erillään. Kukaan ei silti kokenut itseään alempiarvoiseksi, vaan päinvastoin pitivät kyseistä näkemystä tietämättömydestä johtuvana. Haastateltavat kokivat olevansa tavallisia ihmisiä, jotka olivat päätyneet vankilaan vääristä syistä, eivätkä he pitäneet itseään seksuaalirikollisina.

Turvallisuuden tunne oli jokaisella haastateltavalla korkea, eikä kukaan kertonut tuntevansa oloaan turvattomaksi tai uhatuksi vankilassa. Vastausten perusteella turvallisuuden tunne syntyi sekä vankilan turvajärjestelyjen että omien ominaisuuksien yhteistyössä. Yksi vastaajista uskoi ison kokonsa tuovan hänelle turvaa, toinen kertoi tulevansa kaikkien kanssa toimeen, ja kolmas uskoi omalla käyttäytymisellä olevan vaikutusta siihen, miten turvassa vankilassa oli. Kaikki vastaajat olivat yhtä mieltä siitä, että Turun vankilan osastointi oli tehokas turvallisuuskeino, eikä kenellekään ollut sattunut tilannetta, jossa olisi joutunut kontaktiin muiden osastojen vankien kanssa.

Täysin turvallista ei vankilassa olo kaikille haastateltaville kuitenkaan ollut. Jotkut vastaajista kertoivat tilanteista, joissa osaston sisäiset konfliktit olivat luoneet turvattomuuden tunnetta osalle vangeista. Heidän kertomansa mukaan tilanteissa oli aina ollut kyse yksittäisestä vangista, jonka outo tai uhkaava käytös oli vaikuttanut yleiseen ilmapiiriin ja saanut jotkut pelkäämään. Turvattomuuden tunne ei kuitenkaan ollut estänyt ketään vastaajista osallistumasta toimintoihin.

8 POHDINTA

8.1 Tutkimuksen arviointi

Tutkimuksessa nousi vahvasti esiin haastateltavien näkemys siitä, että toimintoja ei Turun vankilassa ollut riittävästi. Vankeuslain (VL 2005/767) mukaan vankila on velvoitettu tarjoamaan vangeille tilaisuuden täyttää osallistumisvelvollisuutensa rangaistusajan suunnitelman toteutumista edistävässä toiminnassa. Tutkimuksen tulokset tähän liittyen ovat ristiriitaisia. Puolella haastatelluista ei vielä ollut rangaistusajan suunnitelmaa, mutta kaikilla oli silti oma mielipiteensä tarkoituksenmukaisen toiminnan järjestymisestä vankilassa. Eniten mahdollisuuksia oli toteuttaa nimenomaisesti rikoksen uusimisen vähentämiseen tähtäävää toimintaa ohjelmatoiminnan muodossa, sillä suurin osa haastatelluista oli tällaiseen toimintaan osallistunut. Vähiten mahdollisuuksia koettiin olevan työ- ja toimintakyvyn ylläpidossa, sillä tarjonta oli suppeaa, eikä toimintaa riittänyt kaikille halukkaille. Myös järjestetyn toiminnan tarkoituksenmukaisuus kyseenalaistettiin, sillä haastateltavat eivät pääasiallisesti kokeneet tarjolla olevien mahdollisuuksien edistävän heidän kuntoutumistaan tai siviiliin paluutaan, vaan se nähtiin lähinnä ajanvietteenä. Tulosten perusteella vankeuslain edellyttämä mahdollisuus osallistua rangaistusajan suunnitelmaa edistävään toimintaan ei siis aina toteutunut.

Haastateltujen näkemys omasta asemastaan vankilahierarkian pohjalla oli yhdenmukainen aikaisempien tutkimusten kanssa (Connor, 2018; Levins, 2017; Schwaebe, 2005; Häiväläinen, 2011; Ruckenstein & Teppo, 2005). Vastaajat korostivat puheessaan kuitenkin enemmän omaa asemaansa yhteiskunnan jäsenenä, sillä useimmat eivät kokeneet vankilaan kuuluvansa. Pesäeroa muuhun vankiväestöön tehtiin mm. tuomalla esiin oman koulutuksen korkeus, työelämäkokemus, päihteettömyys, normaali perhe-elämä ja koettu syyttömyys rikokseen. Vastaajat asuivat erillään muista vangeista seksuaalirikoksista tuomituille tarkoitetulla osastolla, eikä kohtaamisia muiden osaston asukkaiden kanssa ole ollut. Osaston sisäisiä suhteita korostettiin kuitenkin joissakin kommentteissa, joissa painotettiin yhteistyötä osaston järjestyksen ylläpitämisessä. Eräs haastateltava esimerkiksi totesi, että heidän osastollaan ei kukaan voisi käyttää huumeita, sillä muut pitäisivät siitä huolen [”Jos joku käyttäis huumeita me käräytettäis se heti itse... Se on niin kuin yleisesti ottaen pidettävä osasto kondiksessa.”(H1)]. Turvattomuuden tunteet rajoittuivat yksittäisiin, arvaamattomasti käyttäytyviin vankeihin osastoilla, joiden siirtoa toiselle osastolle oli yhteistoimin viety eteenpäin muiden vankien taholta.

Aikaisempien tutkimuksien löydökset siitä, että seksuaalirikoksista tuomituilla vangeilla on haasteitä löytää paikkansa vankilayhteisössä ja että he kokevat olonsa usein turvatomiksi ja uhatuksi (Ruckenstein & Teppo, 2005; Schwaebe, 2005; Häiväläinen, 2011; Connor, 2018), eivät toteutuneet tässä tutkimuksessa. Sopeutuminen tosin tapahtui oman suljetun yhteisön sisällä, joten tulokset olisivat saattaneet olla erilaisia, mikäli haastatellut olisivat sijoittuneet yleisille osastoille muiden vankien kanssa. Sopeutumista vankilaan yleisesti heikensi näkemys siitä, että haastatellut eivät kokeneet sinne kuuluvansa, ei niinkään heidän saamansa tuomion luonne. Aikaisemmista tutkimuksista esiin nousseita selviytymiskeinoja oli havaittavissa jonkin verran. Esimerkiksi McCorklen (kts. Schwaebe, 2005, 615) esittämät keinot seksuaalirikoksista tuomittujen vankien vetäytymisestä tai aggressiivisesta käyttäytymisestä tulivat esille myös tässä tutkimuksessa joko haastateltujen itsensä käyttäminä keinoina tai muiden käytöksestä tehtyinä havaintoina.

Levinsin (2017, 149-154) Iso-Britanniassa tekemän tutkimuksen mukaan seksuaalirikoksista tuomitut vangit kokivat kohtelunsa olevan ankarampaa kuin muista rikoksista tuomittujen vankien. Yleinen näkemys henkilökunnan ja vankien keskuudessa oli, että he olivat pääsääntöisesti hyvin käyttäytyviä vankeja, jotka eivät rikkoneet sääntöjä. Levinsin haastattelemat vangit kokivat, että tämän vuoksi heiltä oli helpompi ottaa pois etuuksia ja lukita heidät sulleihinsä pitkiksi aikaa, koska he eivät aiheuttaisi siitä ongelmia. Tätä pidettiin erityisen epäoikeudenmukaisena, koska rajoitusten ei katsottu heijastavan heidän aiheuttamaansa turvallisuusriskiä, joka heidän näkemyksensä mukaan oli alhainen. Vangit uskoivat myös, että jotkut henkilökunnan jäsenet purkivat heihin auktoriteetin tarvettaan, koska olettivat heidän olevan harmittomia vankeja, jotka eivät tekisi vastarintaa. Toisaalta jotkut levinsin tutkimuksen vangit olivat kertoneet pitävänsä tiukasta kurista, sillä se loi heille turvallisuuden ja ennakoitavuuden tunteen.

Tätä tutkimusta varten haastatellut vangit esittivät samansuuntaisia ajatuksia asemastaan vankilassa ja monet levinsin (emt.) esiin nostamista sitaateista olivat yllättävän samankaltaisia tämän haastattelun aineiston kanssa, mikä osoittaa seksuaalirikoksista tuomittujen vankien kokemusten olevan yhtäläisiä myös kansainvälisestä näkökulmasta katsottuna. Tutkittavat kokivat, että joutuivat rikoksensa vuoksi tyytymään vähempään kuin muut vangit Turun vankilassa, heillä ei ollut yhtä paljon toimintoja, ja he viettivät liikaa aikaa lukkojen takana. Vastaajat nostivat levinsin haastateltavien tavoin esiin myös henkilökunnan auktoriteettiaseman korostumisen, ja siihen suhtauduttiin lähinnä kielteisesti. Vaikka eräs haastateltava mainitsi auktoriteettiin perustuvan

vuorovaikutuksen ymmärtävänkin, ketään vastaajista ei kertonut siitä pitävänsä, vaan se koettiin lähinnä loukkaavana käytöksenä. Esimerkiksi liialliseen huutamiseen ja komen- tamiseen kiinnitettiin huomiota ja todettiin sen olevan tarpeetonta, koska he noudattivat sääntöjä, käyttäytyivät hyvin, eivätkä aiheuttaneet henkilökunnalle ongelmia.

levins (emt.) totesi tutkimuksessaan osan koetuista negatiivisista ”asenteista” mahdolli- sesti olevan stigmatisoituneiden vankien yliherkistä tulkinnoista johtuvia, mutta asentei- den kielteisyyks oli kuitenkin selkeästi nähtävissä hänen haastatellessaan vankilan hen- kilökuntaa. Tässä tutkimuksessa ei näitä löydöksiä toistettu. Haastateltavat eivät olleet mielestään kokeneet kielteisiä asenteita henkilökunnan taholta, vaan olivat saaneet asi- allista kohtelua suurimman osan ajasta. Vaikka eräs haastateltavista nosti esiin tilan- teen, jossa vartija oli käyttäytynyt etäisesti, hän itse huomautti, että kyseessä saattoi olla hänen virheellinen tulkintansa, eikä vartijan käytös välttämättä liittynyt hänen rikok- seensa millään lailla. Tämä on myönteinen löydös tuloksissa, ja osoittaa, että Rikos- seuraamuslaitoksen arvot yhdenmukaisesta ja kunnioittavasta kohtelusta toteutuvat sek- suaalirikoksista tuomittujen vankien kohdalla Turun vankilassa. Huomionarvoiseksi tä- män tekee se, että tutkimukset ovat osoittaneet positiivisen suhteen vankilan henkilö- kunnan kanssa olevan vankeja kuntoutukseen motivoiva tärkeä tekijä (esim. Blagden ym, 2018, 374). Tätä on hyödynnetty erityisesti seksuaalirikoksille tarkoitetuilla terapeut- tisilla osastoilla. Muutokseen motivoitumisen on katsottu voimistuvan terapeutisella vuorovaikutussuhteella henkilökunnan kanssa, jossa korostuu etenkin lämpö, empatia, kunnioitus ja aitous (emt.). Riihimäen vankilan STOP-osastolla tehdyssä tutkimuksessa (Kallio ja Sihvola, 2018) vankien näkökulmasta tärkeimmiksi tekijöiksi asiakaslähtöi- sessä kohtaamisessa nousivat henkilökunnan ammattillisuus, aito kuulluksi tulemisen tunne ja vaikuttamismahdollisuudet. Tähän tutkimukseen osallistuneet vangit eivät olleet sijoitettuna terapeutiselle osastolle, joten ei liene yllättävää, että yllämainittuja ominai- suuksia henkilökunnan taholta ei haastatteluissa mainittu. Maininnat henkilökunnan asenteesta rajoittuivat lähinnä asialliseen mutta etäiseen käytökseen.

Näkyvien kielteisten asenteiden puuttuminen on toki myönteinen asia, mutta tulokset heijastelevat myös levinsin (2017, 173) mainitsemaa aktiivisuuden puutetta henkilökun- nan taholta. Reaktiivinen suhtautuminen ongelmiin ja kiinnostuksen puute vangin hen- kilökohtaisista asioista vankilan työntekijöiden taholta oli hänen haastattelemiensa van- kien mielestä ilmiselvää, mikä esti heitä hakemasta apua ongelmiinsa. Myös tässä tut- kimuksessa haastatellut toivat esiin henkilökunnan haluttomuuden jutella normaaleista asioista ja taipumuksen jättää vangit rauhaan, mikäli he eivät itse aktiivisesti asioitaan

ajaneet. Tutkimuksen perusteella lähityön hengen toteutumiseen Turun vankilassa on vielä pitkä matka, ja henkilökuntaa tulisi motivoida paremmin löytämään kiinnostusta vankien asioihin, jotta päästään tavoitteenmukaiseen aktiiviseen tukemiseen ongelmiin reagoimisen sijaan.

Turvattomuuden tunteeseen liittyvät seikat eivät tässä tutkimuksessa nousseet kenelläkään toimintoihin osallistumisen esteeksi, joten haastatelluilla oli mahdollisuus keskittyä Maslow'n hierarkian mukaisiin ylempiin tavoitteisiin, kuten yhteenkuuluvuuden, arvannon ja itsensä kehittämisen tarpeisiin. Yhteenkuuluvuutta tavoiteltiin sekä osaston yhteisillä toimilla että keinoilla ylläpitää suhteita läheisiin vankilan ulkopuolella. Monet haastateltavat toivoivat osastolle enemmän tarkoituksenmukaista toimintaa, joka olisi tarjonnut fyysisiä ja psyykkisiä haasteita ja mahdollisuuksia kehittää itseään. Ainoastaan yksi toiminta nähtiin ulkoisesti pakotettuna, muihin toimintoihin osallistuttiin sisäisen motivaation ohjaamana ja vapaaehtoisesti. Haastateltavat halusivat tehdä työtä ja nähdä konkreettisia tuloksia, sekä ansaita rahaa voidakseen auttaa perhettään ja ylläpitää kontaktia heihin. Saadut tulokset olivat yhdensuuntaisia aiemmin esitellyn itseohjautuvuus-teorian (kts. Virtanen, 2018) kanssa, jossa vahvimpina toimintaan motivoivina tekijöinä ovat autonomia eli omaehtoisuus, kyvykkyyden ja onnistumisten kokeminen sekä yhteenkuuluvuus toisten ihmisten kanssa.

Tutkimuksen voidaan katsoa onnistuneen suunnitellusti monesta eri lähtökohdasta. Tutkimuskysymyksiin vastauksen saaminen lienee yksi tärkeimmistä, ja tässä tutkimuksessa niihin saatiin runsaasti materiaalia haastateltavilta. Vastaukset olivat monipuolisia, mutta mahdollistivat silti teemoittelun käytön analyysivaiheessa. Raportointivaiheessa tämä toi selkeyttä tutkimuskysymysten ryhmittelyyn ja analyysin tulosten esittelyyn. Yksikään tutkimuskysymys ei jäänyt vaille vastausta, mutta tulosten luotettavuuteen on toki voinut vaikuttaa useampikin seikka tutkimuksen asettelussa. Näitä pohditaan tässä luvussa tarkemmin. Tutkimuksen kulku noudatti suunniteltua aikataulua ja valmistui hieman etuajassa. Ajallisesti pisin vaihe ajoittui taustatutkimuksen tekemiseen ja tutkimussuunnitelman huolelliseen laatimiseen. Näiden valmistuttua tutkimusluvan saaminen Rikosseuraamuslaitokselta saatiin nopeasti ja haastatteluja voitiin alkaa valmistella. Haastattelut toteutuivat suunniteltua nopeammin, sillä halukkaita haastateltavia ilmoittautui heti tarvittava määrä, eikä tutkimukseen rekrytointiin tarvinnut käyttää siihen suunniteltua aikaa. Tutkimus oli kustannustehokas, sillä sen käytännön toteutus tehtiin osana tutkijan työtehtäviä, eikä siihen ollut tarve käyttää rahaa vaativia materiaaleja. Toimeksiantaja on ilmaissut tyytyväisyyttään tutkimuksen alustavaan kulkuun, mutta

lopullisten tulosten hyödynnettävyyttä on mahdollista arvioida vasta raportin julkistamisen jälkeen. Tutkimus on kuitenkin lisännyt tutkijan ymmärrystä ilmiöstä, joten toiveena on siirtää saadut oppimisen tulokset myös toimeksiantajan käyttöön.

Tutkimusta arvioitaessa on otettava huomioon sen ajankohta keskellä koronapandemiaa, jolloin erilaisiin aktiviteetteihin osallistuminen oli rajoitettua sekä vankiloissa että yhteiskunnassa. Vaikka monia toimintoja oli kyetty ylläpitämään, rajoituksia oli kohdistunut esimerkiksi liikuntahallin käyttöön, kirjastoon pääsyyn sekä vierailijoiden tapaamiin. Rajoitukset olivat tutkimusajankohtana olleet käytössä jo reilun vuoden ajan, joten on huomioitava tämän vaikutukset tutkimuksen tuloksiin. Saavutetut tulokset kuvastavat näin ollen tietyn ajankohdan tilannetta, eivätkä välttämättä heijastele asenteita normaaliolosuhteissa. Toisaalta tulosten täysi toistettavuus ei laadullisessa tutkimuksessa ole koskaan mahdollista, koska tarkoituksena on nimenomaisesti tarkastella vastaajien senhetkistä merkityksenantoa tutkittavaan aiheeseen.

Tutkimuksen tarkoituksena oli tarkastella seksuaalirikoksista tuomittujen vankien toimintoihin osallistumista. Haastatteluaineiston perusteella vaikuttaisi, että tutkimustulosten yleistäminen koskemaan koko tutkimuksen kohteena ollutta populaatiota ei ehkä ole suositeltavaa ja se tulisi tehdä varoen. Haastateltavat valikoituivat tutkimukseen oman aktiivisuutensa perusteella, sillä saatekirje lähetettiin kaikille kriteerit täyttävälle vangeille. Se, että puolet kirjeen saaneista vangeista ei millään tavalla ilmaissut kiinnostustaan osallistua tutkimukseen, saattaa jo itsessään kertoa heidän halukkuudestaan osallistua toimintoihin. Toki on myös mahdollista, että tutkimuksen aihe ei yksinkertaisesti kiinnostanut heitä, ja he olisivat osallistuneet, jos tutkittavana olisi ollut jokin muu teema. Toisaalta useiden haastateltavien vastauksista nousi esiin ajatuksia siitä, miten vaikeaa on saada muita osastolla olevia vankeja innostumaan mukaan toimintoihin. Näitä kommentteja tuli molemmilta osastoilta, joten aktiivisuuden puuttuminen ei vaikuttanut olevan sidoksissa siihen, oliko osasto suljettu vai ei. Syitä toisten vankien haluttomuuteen osallistua toimintoihin annettiin useita. Kyseessä oli haastateltavien mukaan joko oma periaatteellinen kieltäytyminen vankilan järjestämistä toimista, fyysinen tai psyykinen huonokuntoisuus, motivaation puute ja heikko kielitaito. Vaikuttaisikin siltä, että tutkimukseen osallistunut otos oli koostunut motivoituneista ja aktiivisista vangeista, jotka osallistuivat tutkimukseen, koska se tarjosi yhden lisämahdollisuuden saada jonkinlaista toimintaa päiväänsä.

8.2 Tutkimuksen luotettavuus

Tieteellisessä tutkimuksessa on aina tiettyjä normeja ja arvoja, joihin tulisi pyrkiä ja joiden mukaan tutkimusta arvioidaan. Tutkimuksen huolellinen suunnittelu ja valmistelu ovat yksi askel kohti luotettavaa ja tieteellistä tutkimusprosessia, mutta myös tutkijan kriittinen ja avoin reflektointiprosessi mahdollistaa tutkimuksen rehellisen arvioinnin. Perinteisesti tutkimuksia on arvioitu luotettavuuden ja pätevyyden näkökulmasta. Tutkimuksen pätevyys eli validiteetti laadullisia tutkimusmenetelmiä käytettäessä liittyy prosessien ja päätelmien oikeellisuuteen. Arvioinnissa otetaan huomioon tutkimuksen perusteellisuus sekä tulosten ja tulkintojen huolellisuus. Validiteetti voi kärsiä tutkijan esittämien 'väärin' kysymysten tai virheellisten päätelmien kautta. Pätevyyttä laadullisessa tutkimuksessa ei kuitenkaan voida tulkita samoin kuin kvantitatiivisia menetelmiä käytettäessä, sillä tavoitteena ei koskaan ole vain yhden totuuden saavuttaminen. Näin ollen kyseessä on enemmänkin tutkijan uskottavuus ja vakuuttavuus, jota arvioinnissa tulisi kriittisesti tarkastella. Luotettavuutta eli reliabiliteettiä on haasteellista arvioida kvalitatiivisessa tutkimuksessa, sillä kyseessä on aina yksilöllinen tulkinta. Tutkimusprosessin läpinäkyvyys voi kuitenkin parantaa luotettavuutta myös laadullisia menetelmiä käytettäessä. Esimerkiksi perustellut ja aukikirjoitetut koodaukset sekä nauhoitteiden käyttö antavat myös muille kuin tutkijalle itselleen tilaisuuden verrata johtopäätöksiä ja niiden oikeellisuutta. (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka, 2006).

Tuloksia pohdittaessa tulisi aina ottaa huomioon, miten tutkimuksen luonne ja tutkimusaihe ovat mahdollisesti vaikuttaneet tutkimukseen osallistuneiden vastauksiin. Vastauksia voivat vääristää esimerkiksi sosiaalisen hyväksynnän tavoittelu tai subjektiivinen kokemusellisuus. Tämä ei kuitenkaan lähtökohtaisesti tarkoita, että vastaukset olisivat vääriä, vaan ne kertovat jotakin vastaajan merkityksenannosta sen hetkessä tilanteessa. Laadullisessa tutkimuksessa lähtökohtana on, että tutkimus ei koskaan voi tuottaa täydellistä ymmärrystä asioista, vaan ainoastaan tutkijan tuottaman konstruktion ilmiöstä. Teoria- ja aineistolähtöisiä perusteltuja johtopäätöksiä voi tuloksista tuki tehdä, mutta on muistettava, että ne ovat aina aikaan, paikkaan ja tutkijaan sidottuja, eikä täysin objektiivista ja absoluuttista totuutta ole koskaan mahdollista saavuttaa. (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka, 2006).

Tutkimuksessa pyrittiin saavuttamaan luotettavuutta tuomalla mahdollisimman paljon läpinäkyvyyttä analyysiin. Tulkintojen pohjalla toiminut analyysikaavio sitaatteineen on julkaistu kokonaisuudessaan raportin liitteissä, jotta valittua luokittelua ja päätelmiä

voidaan puolueettomasti arvioida. Haastateltavat muodostuivat kuitenkin ryhmästä, jonka henkilöllisyyden suojeleminen oli erityisen tärkeää, mikä vaikeutti täyden avoimuuden toteutumista tulosten raportoinnissa. Joitakin tulkintoihin vaikuttaneita ilmaisuja ei sisällytetty raporttiin haastateltavien identiteetin suojelemiseksi, vaan ne jäivät ainoastaan tutkijan tiedoksi. Eräitä julkaistuja vastauksia oli myös muutettava poistamalla tai muokkaamalla mahdollisesti tunnistamista helpottavia sanoja tai ilmauksia.

Tutkimusta on suorittanut ainoastaan yksi tutkija, eikä litteroitua materiaalia voitu tietosuojasystistä antaa ulkopuolisille luettavaksi, joten aineistosta tehdyt tulkinnat ovat väistämättä subjektiivisia ja perustuvat tutkijan ennakkokäsityksiin. Tutkija suoritti haastattelun osana työtehtäviään Rikosseuraamuslaitoksen virkamiehenä, joten ennakkotieto ja työkokemus seksuaalirikoksista tuomittujen vankien kanssa on vääjäämättä vaikuttanut tutkimuksen taustalla parhaista objektiivisuuspyrkimyksistä huolimatta. Tästä syystä aineiston kriittiseen tarkasteluun kiinnitettiin erityistä huomiota ja analyysistä poistettiin kaikki ilmaisut, joiden koettiin päätyneen sinne tutkijan omien päätelmien tai ennako-oletusten vuoksi. Näin haluttiin varmistaa, että analyysiin otettiin mukaan ainoastaan tieto, joka oli kertynyt haastattelun aikana, ja joka vastasi tutkimuskysymykseen suorasanaisesti.

Luotettavuutta arvioitaessa on otettava huomioon, mikä merkitys tutkijan asemalla vankilan työntekijänä on ollut haastateltujen vastauksiin. Voidaan esimerkiksi olettaa, että haastateltavat eivät uskaltaneet kertoa ajatuksiaan suoraan, mikäli he eivät luottaneet haastattelujensa salassapitoon ja pelkäsivät seurauksia itselleen. Toisaalta haastateltavat saattoivat mahdollisesti kokea helpompana kertoa todelliset ajatuksensa vankilan omalle työntekijälle, joka tunsii laitoksen käytännöt hyvin. On mahdollista, että tutkijan virka vankilan työntekijänä helpotti haastattelujen sujumista, koska vankilan sisäistä terminologiaa ei ollut tarvetta lähteä avaamaan ja keskustelullisen ilmapiirin säilyttäminen helpottui yhteisen ymmärryksen kautta. Toisaalta tämä vankilatietoisuus saattoi myös ohjata tutkijaa käyttämään johdattelevia kysymyksiä omien ennako-oletustensa suuntaisesti. Tätä pyrittiin välttämään tiiviin haastattelurungon avulla. Haastattelukysymysten tarkoituksenmukaisuus ja vastaavuus tutkimuskysymysten kannalta pyrittiin varmistamaan pyytämällä niistä palautetta kolmelta tutkimuksen kannalta puolueettomalta taholta ennen haastattelujen aloittamista. Mahdollinen keino pienentää tutkijan roolia Rikosseuraamuslaitoksen virkamiehenä olisi ollut haastattelujen suorittaminen siviilivaatteissa virkapuvun sijaan. Tähän ei kuitenkaan päädytty haastateltavien identiteetin suojaamiseksi, sillä tutkijan saapuminen osastolle erilaisessa vaatetuksessa olisi herättänyt huomiota ja mahdollisesti paljastanut vankitapaamisen olevan haastattelutilanne. Tässä

tilanteessa koettiin, että haastateltavien oikeudet olivat tärkeämpiä kuin virkapuvun mahdollinen vaikutus annettuihin vastauksiin. Haastateltavat vaikuttivat haastattelutilanteessa kuitenkin rentoutuneilta ja näyttivät puhuvan kokemuksistaan rehellisesti, antaen sekä myönteistä että kielteistä palautetta vankilalle. Todennäköisesti tutkijan roolilla työntekijänä ei siis ole ollut merkittävää vaikutusta saatuun aineistoon.

8.3 Eettinen pohdinta

Tutkimuksen eettisyyttä tarkasteltaessa on otettava huomioon hyvän tutkimuskäytännön mukaiset periaatteet. Ihmisiin kohdistuvassa tutkimuksessa ensisijaisina arvoina ovat tutkittavan ihmisarvon ja itsemääräämisoikeuden kunnioittaminen. Varsinkin arkaluonteisten ja henkilökohtaisten aihepiirien kanssa työskenneltäessä eettisten kysymysten merkitys korostuu. Perehtyneesti annettu suostumus on hyvän tutkimuskäytännön mukainen periaate, millä pyritään estämään tutkittavien manipulointi. Tutkittavalle on annettava kaikki oleellinen tieto siitä, mitä tutkimuksen kuluessa tulee tapahtumaan, mitä tutkimukseen lupautuminen tarkoittaa ja mitä seurauksia siitä on. Tutkijan on lisäksi varmistettava, että tutkittavat ovat tämän tiedon ymmärtäneet ja että he pystyvät tekemään päätöksen osallistumisestaan järkiperaisii arviointeja tekemällä. Osallistumisen tulisi aina olla vapaaehtoista. Tutkimustietojen käsittelyssä korostuvat luottamuksellisuuden ja anonymiteetin käsitteet, jotka ovat sitä tärkeämpiä mitä sensitiivisempää hankittu tieto on. Tutkittavien henkilöllisyyttä on suojeltava myös aineistonkeruu- ja julkistamisvaiheessa: litteroidussa aineistossa ei saa olla tunnistetekijöitä, eikä julkaistusta raportista tule voida tunnistaa ketään yksittäistä tutkittavaa. Eettisyyteen liittyy myös tutkimuskysymyksen tarpeellisuuden pohdintaa, eli sen eettinen oikeutus, etenkin jos tutkittavat ovat erityisen haavoittuvassa asemassa olevia. (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka, 2006).

Tässä tutkimuksessa eettisiä kysymyksiä pohdittiin huolella, koska tutkittavat olivat vankestuomionsa vuoksi haavoittuvassa asemassa vankilan virkamiehenä työskentelevään tutkijaan nähden. Tutkimuskysymykset itsessään eivät olleet erityisen arkaluonteisia mutta käsittelivät haastateltujen henkilökohtaisia kokemuksia, jotka sisälsivät kritiikkiä vankilaa ja sen henkilökuntaa kohtaan. Mikäli haastateltujen henkilöllisyys paljastuisi vankilan työntekijöille, saattaisi siitä seurata eriarvoista kohtelua, etenkin jos työntekijät kokisivat itse olleensa kritiikin kohteena. Seuraukset haastatelluille voisivat olla vieläkin suuremmat, mikäli julkaistussa raportissa oleva tieto aiheuttaisi heidän identiteettinsä

paljastumisen yhteiskunnassa. Tutkijalla oli tässä suuri eettinen vastuu varmistaa, että kaikki materiaali säilytettiin turvallisesti ja kenenkään henkilötietoja ei voitu yhdistää haastatteluihin. Nauhoitetut materiaalit sekä niiden pohjalta tehdyt litteroinnit säilytettiin tutkijan henkilökohtaisella ja salasanasuojatulla tietokoneella, johon muilla ei ollut pääsyä. Nauhoitteet oli ainoastaan numeroitu, eikä haastateltavien nimiä esiintynyt materiaaleissa kertaakaan. Haastatteluun osallistuneiden vankien henkilöllisyys oli ainoastaan tutkijan tiedossa, eikä niistä ollut tietoinen ketään vankilan työntekijöistä, mukaan lukien vankilan johto ja osastojen henkilökunta. Tutkijan rooli vankilan työntekijänä mahdollisti tämän, sillä hän pystyi tekemään ajanvaraukset ja muun kommunikoinnin haastateltavien kanssa osana työtehtäviään, joten ne eivät herättäneet erityistä huomiota. Raporttiin valikoituneet sitaatit pyrittiin valitsemaan niin, että ne olivat mahdollisimman yleisluontoisia eivätkä sisältäneet mitään tunnistettavia ilmaisuja. Sitaatit käytiin läpi useita kertoja ja niitä tutkittiin kriittisesti, jotta varmistuttiin niiden soveltuvuudesta julkaistavaan raporttiin.

Haastattelut olivat täysin vapaaehtoisia, ja tätä painotettiin haastateltaville useaan otteeseen, jotta heille ei jäisi epäselväksi tutkimuksen irrallisuus vankilan normaaleista käytännöistä. Haastateltaville kerrottiin jo saatekirjeessä, sekä myöhemmin henkilökohtaisesti, että osallistumatta jättäminen ei aiheuttaisi minkäänlaisia kielteisiä seurauksia, ja että suostumuksen peruuttaminen oli mahdollista missä tahansa vaiheessa. Haastateltavat olivat tietoisia, että haastattelut tultaisiin nauhoittamaan jo ennen osallistumista, eikä ketään tätä vastustanut. Muutamalla oli kysymyksiä liittyen siihen, kuka nauhoituksia tulisi kuuntelemaan, mutta suostuivat haastatteluihin vakuututtuaan siitä, että nauhoitukset olisivat ainoastaan tutkijan henkilökohtaisessa käytössä.

Tutkimuksen tarpeellisuutta voidaan pohtia joko vankilan tai tutkittavan vankiryhmän näkökulmasta. Tutkimuksen toimeksiantajana oli Turun vankila, joka halusi selvityksen seksuaalirikoksista tuomittujen vankien toimintoihin osallistumisesta. Tutkimuksen hyötyä vankilalle voidaan nähdä olevan ymmärryksen lisääminen siitä, millaisiin toimintoihin kyseiset vangit osallistuvat ja miksi. Heidän toiveitaan ja ehdotuksiaan on liitetty mukaan tähän raporttiin, joten vankilalla on mahdollisuus pohtia, voisiko jotakin tehdä paremmin. Tarkoituksenmukaiset toiminnot palvelisivat paitsi kohderyhmää, auttaisivat myös vankilaa kohdentamaan resurssejaan tehokkaammin. Vankiryhmä, joka voi osallistua mielekkäisiin toimintoihin ja kehittää itseään myönteiseen suuntaan, on todennäköisesti vähemmän turhautunut ja levoton, mikä voi parantaa vankilaturvallisuutta yleisesti. Toimijuuden ja pystyvyyden tunteen vahvistamisella vankila-aikana lienee myös

mahdollisuus auttaa vankeja siviiliin siirtymisen vaiheessa ja varmistaa onnistuneempi kiinnittyminen yhteiskuntaan. Eettisen oikeutuksen tutkimukselle voidaankin katsoa tästä näkökulmasta toteutuvan, mikäli sen perusteella voidaan parantaa tutkittavan kohderyhmän olosuhteita ja mahdollisuuksia kokea osallisuuden tunteita.

8.4 Kehittämisehdotukset

Haastatteluista nousi melko yllättäen esiin joidenkin vastaajien halukkuus osallistua vankilassa oleviin toimintoihin myös oman osastonsa ulkopuolella. Kaksi haastatteluista kertoi olevansa valmis menemään puu- ja metalliverstaille muiden osastojen vankien kanssa, eivätkä kokeneet sitä uhaksi omalle turvallisuudelleen [”Ei se mua haittais. Me pidetään itteämme ihan normaaleina täällä.”(H1)]. On kuitenkin selvää, että vankilalla on vastuu asukkaidensa turvallisuudesta, eivätkä tällaiset järjestelyt todennäköisesti tulisi toimimaan korkean turvallisuusluokan vankilassa, vaikka vangit itse siihen olisivatkin valmiita. Toinen ehdotus haastateltavilta oli vuoropäivien järjestäminen verstailla, jolloin he pystyisivät osallistumaan esimerkiksi 1-2 päivää viikossa. Vaikka tämä järjestely sellaisenaan ei olisikaan mahdollista puu- tai metallitöiden prosessiluontoisuuden näkökulmasta, olisi tarpeen pohtia vaihtoehtoisia keinoja, joilla halukkaiden vankien motivaatio saataisiin hyödynnettyä. Mahdollisena vaihtoehtona puuverstaille saattaisi olla puuas-karteluun pääsyn järjestäminen halukkaille omana päivänään. Aineistosta nousi esiin suuri tarve tehdä jotakin hyödyllistä ja päästä tekemään työtä käsillään. Vaikka monet ilmaisivat halunsa tehdä mitä tahansa työtä aikaa kuluttaakseen, oli työn sisällöllä kuitenkin jonkinlainen merkitys.

Älyllisesti haastavaa toimintaa kaivattiin useamman haastatellun taholta ja koettiin, että vankilassa olo heikensi kognitiivisia toimintoja. Kehittämisehdotuksena vankilalle voisi olla hyödyllistä miettiä osastoille toimintaa, jossa pystyisi kehittämään itseään myös henkisesti. Tämä voisi olla joko työtoiminnan tai opiskelun kautta, mutta myös epävirallisen toiminta esimerkiksi erilaisten pelien kautta voisi tuoda kaivattua tilaisuutta käyttää ja vahvistaa kognitiivisia prosesseja sekä haastaa uudenlaiseen ajatteluun. Erityisen tärkeää tämä olisi etenkin pitkäaikaisvankien kanssa, jotta laitostumista voitaisiin ehkäistä, sillä monet haastateltavat kokivat vankilan vievän kyvyn ajatella itse. Oman toimijuuden ylläpitäminen on kuitenkin elinehto pärjäämiselle yhteiskunnassa, jossa itsenäinen selviytyminen on oletusarvo.

Huomionarvoisena asiana aineistosta nousi esiin tarve tiedottaa toiminnoista tehokkaammin. Kehittämissuositukseksi on osaston perehdytyskansioiden päivitys ja parempi tiedottaminen esimerkiksi osaston ilmoitustaululla, jossa voisi olla ajantasainen lista kaikista saatavilla olevista toiminnoista. Haastateltavien esiin nostama seikka tiedottamisesta ainoastaan suomen kielellä on myös mahdollinen kehityskohde. Koska ulkomaalaistaustaiset vangit tulevat useasta eri maasta, kaiken tiedon kääntäminen monelle eri kielelle tuskin olisi mahdollista, mutta jaettavien tiedotteiden tulisi olla saatavilla vähintään englanniksi. On myös muistettava, että Suomessa on kaksi virallista kieltä, kuten eräs haastateltava totesi. Tiedotteiden kääntäminen ruotsiksi parantaisi näin ollen ruotsinkielisen vähemmistön laillista oikeutta käyttää omaa äidinkieltään viranomaisasioiden kanssa.

Toimintojen epäsäännöllisyys mainittiin ongelmana monessa haastattelussa, ja vastaajat kertoivat elävänsä jatkuvassa epävarmuudessa, koska eivät milloinkaan tienneet tapahtumista etukäteen [”Sillon viimeks kun oltiin töissä niin se työnjohtaja sano että huomiseen. Mä oon että millon se huomina tulee, mä oon odottanut sitä huomina vieläkin.”(H2)]. Koronapandemian aikaan toimintojen epäsäännöllisyys on toki ymmärrettävää, eikä pitkäaikaisia suunnitelmia ole mahdollista tehdä. Tilanteen normalisoituessa olisi kuitenkin hyvä kiinnittää huomiota kunnolliseen tiedottamiseen ja pyrkimykseen pysyä sovitussa aikatauluissa. Toki kaikkea ei aina voi ennakoita, mutta eräänlainen säännöllisyys ja ennalta-arvattavuus elämässä on kuitenkin yksi ihmisen hyvinvoinnin osa-alue. Jatkuvassa epävarmuudessa eläminen luo stressiä ja vaikuttaa kielteisesti henkilön näkemyksiin hallita omaa elämäänsä, joten pyrkimys tämän vähentämiseen olisi vankilan taholta toivottua.

Vankien mukaan ottaminen toimintoja suunniteltaessa on paras keino varmistaa sen tarkoituksenmukaisuus ja hyödyllisyys kohderyhmälleen. Näin toimien osastolle saataisiin toimintaa, joka on osallistujille mielekästä ja johon osallistutaan mielellään. Muutamit haastatellut esittivät tähän liittyviä ajatuksia ja toivoivat, että heitä kuultaisiin enemmän ja kysyttäisiin heiltä ideoita siitä, mitä he haluaisivat tehdä. Eräs vastaajista mainitsi veljeskunnan mahdollisuuden, joka toimisi yhteistyössä vankilan johdon kanssa ja tapaisi säännöllisin väliajoin keskustellakseen osastosta ja sen toiminnasta. Yleisesti ottaen ylempien johdon taholta toivottiin enemmän kiinnostusta vankila-arjen sujumiseen [”Mun mielestä pitäis vankilan johdon olla enemmän... tulla esimerkiksi itse vankilan johtaja tonne osastolle käymään, kysyä mitä kuuluu, miten menee miehet.”(H5)]. On toki ymmärrettävää, että vankilan johdolla on suuri vastuu koko laitoksen toiminnasta, eivätkä

säännölliset tapaamiset vankien kanssa välttämättä ole mahdollisia. Toimintojen suunnitteleminen ainoastaan vankien ideoiden pohjalta ei myöskään ole kestävin ratkaisu, sillä vankien vaihtuvuuden vuoksi toiminnot olisivat jatkuvasti muutostilassa, eivätkä kaikki ideat välttämättä olisi toteuttamiskelpoisia. Kehittämisehdotuksena on kuitenkin mahdollisuuksien mukaan kuulla vankeja heidän toivomistaan aktiviteeteista ja ottaa heitä mukaan päätöksentekoon. Jalkautuminen osastoille silloin tällöin saattaisi antaa vangeille mielikuvan kuulluksi tulemisesta ja lisätä yleistä tyytyväisyyttä.

Viimeinen kehittämisajatus liittyy vankilan asenneilmapiirin muutokseen. Muutamit vangit kokivat osastonsa ”rangaistusosastona” sen suppean toimintatarjonnan ja runsaan sellissäoloajan vuoksi, ja pitivät epärealistista, että heillä oli osastosijoittelunsa vuoksi vähemmän mahdollisuuksia kuin muilla. Heidän mukaansa vankilan yleinen ilmapiiri suljettuna laitoksena esti toimintoja periaatteen vuoksi, ja asioiden uudelleen organisointi oli vain vankilan halusta kiinni. Eräs haastateltu totesi vankilan estävän kaikki toiminnot, mitä se lain puitteissa pystyi, sen sijaan että olisi lähtenyt tarjoamaan kaikkea, mitä se mahdollisesti voisi. Toinen haastateltava kertoi, miten hänen mielestään vankilaan saapuvia vankeja kohdeltiin yhtenä massana ja että hänen oli pitänyt ”todistaa” henkilökunnalle olevansa luottamuksen arvoinen ennen toiminnalliselle osastolle pääsyä. Hän toivoikin eräänlaista alkuhaastattelua, jossa voitaisiin kartoittaa jokaisen vangin työ- ja toimintakyky yksilöllisesti, jotta heidät pystyttäisiin sijoittamaan kykyjään vastaavaan toimintaan mahdollisimman pian vankilaan saapumisen jälkeen. Korkean turvaluokan vankilassa turvallisuustekijät ovat tietenkin pääroolissa, joten kehittämis ehdotuksena on tässä tapauksessa avoimen mielen pitäminen toimintoja kohtaan. Sen sijaan, että lähtökohtana olisi ’ei’, voitaisiin ajatella ’miksi ei’ ja lähteä selvittämään erilaisten ideoiden toimivuutta ja toteuttamismahdollisuuksia turvallisuusvaatimusten asettamien reunaehdojen sisällä.

Rikosseuraamuslaitoksen tulevaisuudessa lähityön merkitys tulee todennäköisesti kasvamaan asiakaslähtöisen työskentelyn vahvistuessa eri instituutioissa. Tässä tutkimuksessa haastatellut vangit eivät kokeneet henkilökunnan taholta aktiivista motivointia osallistua erilaisiin toimintoihin. Koettu ”kannustus” rajoittui lähinnä toiminnan mahdollistamiseen, vaikka myönteisiä poikkeuksiakin löytyi. Tutkimus ei perehtynyt siihen, millaisena henkilökunta itse kokee oman halunsa ja kykynsä kannustaa vankeja toimintoihin. Mahdollisia jatkotutkimuksia voitaisiin tehdä selvittämään henkilökunnan näkemyksiä siitä, millaista on hyvä ja aktiivinen kannustus, ja kokevatko he itse sitä säännöllisesti tekevänsä. Tutkimuksen kohteena voisi myös olla vankilan eri työntekijöiden

näkemykset siitä, kenen vastuulla he kokevat vankien toimintoihin osallistamisen olevan ja kuinka tärkeää heidän roolinsa siinä on. Toinen mahdollinen jatkotutkimus nousee tämän tutkimuksen rajoitetusta otoksesta. Mikäli löytyisi keino tutkia passiivisten ja toimimmoista kieltäytyvien vankien ajatuksia, saataisiin täysivaltaisempi näkemys syistä, jotka estävät toimintoihin osallistumista. Myös ulkomaalaistaustaisten seksuaalirikoksista tuomittujen vankien näkemys mahdollisuuksistaan osallistua toimintoihin Turun vankilassa jäi tämän tutkimuksen ulkopuolelle, joten heidän kokemuksiansa kartoitus toisi aiheeseen lisäymmärrystä.

Laajempaan tutkimuskysymyksenä voitaisiin tutkia muun vankilaväestön näkemyksiä omista mahdollisuuksistaan osallistua toimintoihin ja verrata sitä tämän tutkimuksen tuloksiin. Näin pystyttäisiin kartoittamaan sitä, onko näkemyksissä oleellisia eroavaisuuksia erilaisista rikoksista tuomittujen vankien keskuudessa, vai onko kyseessä vankilan toimintamahdollisuuksiin liittyvä laajempi ilmiö.

9 LOPUKSI

Tutkimus alkoi toimeksiantajan pyynnöstä selvittää seksuaalirikoksiin tuomittujen vankien osallistumista toimintoihin. Pintapuolisesti yksinkertaiselta vaikuttanut tehtävä sai kuitenkin pian syvällisempiä merkityksiä pohdittaessa toimintojen merkitystä vastaajille. Ihmisen kokonaisvaltaiseen hyvinvointiin liittyy olennaisena osana käsitys itsestä aktiivisena toimijana, jolla on mahdollisuus vaikuttaa oman elämänsä kulkuun. Vankeusrangaistus luonnollisesti vie yksilöltä jossakin määrin tämän mahdollisuuden päättää itselleen tärkeistä asioista, mutta on hyvä muistaa, että vankilan pääasiallinen tarkoitus on kuitenkin lisätä vangin valmiuksia rikoksettomaan elämäntapaan edistämällä vangin elämänhallintaa ja sijoittumista yhteiskuntaan (VL 2005/767). Myös vangin mahdollisuuksia ylläpitää terveyttään ja toimintakykyään on tuettava kaikin mahdollisin keinoin.

Perrin kumppaneineen (2017) tutki vertaistukihenkilötoimintaa seksuaalirikoksista tuomituille tarkoitetussa vankilassa Iso-Britanniassa, jossa tukihenkilöinä toimivat vangit olivat joko ”kuuntelijoita”, ”perehdyttäjiä” tai ”opettajia” hankkeesta riippuen. Tulokset osoittivat toiminnan olevan positiivinen kokemus tekijöilleen, jotka raportoivat useita hyötyjä oman henkisen hyvinvointinsa näkökulmasta. Haastatellut kertoivat tukihenkilönä toimimisen auttaneen heitä määrittelemään oman identiteettinsä uudelleen myönteisessä valossa toisten auttamisen, luottamuksen ansaitsemisen sekä sosiaalisten suhteiden kehittymisen kautta. Toiminta oli luonut heille mahdollisuuksia välttää haitallisia leimoja ja kanavoida aikaansa mielekkääseen tekemiseen, sekä lisännyt inhimillisyyden ja itse-määräämisen kokemuksia. Perrinin ym. tutkimuksessa haastatellut vangit olivat lähes pääsääntöisesti elinkautista tai muuten pitkää vankeusrangaistusta (7-15 vuotta) suorittavia vankeja, joilla oli ollut aikaa kouluttautua ja toimia tukihenkilönä jo vuosikausia. Pienet osastokoot sekä vankien vaihtuvuus tarkoittavat, että vertaistukitoiminta tuskin olisi sellaisenaan siirrettävissä Turun vankilan olosuhteisiin, sillä se vaatisi onnistuakseen suuren vankijoukon sekä tarpeeksi pitkiä tuomioita. Ajatusta ei silti pitäisi kokonaan unohtaa, sillä Perrin kumppaneineen nosti tutkimuksessaan esiin tärkeitä seikkoja seksuaalirikoksista tuomittujen vankien kuntouttamiseen liittyen. Desistanssitutkimus on jo pitkään osoittanut tarpeen keskittyä suojaaviin tekijöihin sekä positiivisen identiteetin vahvistamiseen. Tutkimusten mukaan uusintarikoksista pidättäytyivät useimmiten vangit, jotka kokivat sosiaalista yhteenkuuluvutta muihin ihmisiin ja yhteisöihin. Interventioiden tulisikin heidän mukaansa kunnioittaa vankien omaehtoisuuden ja itsemääräämisen kokemuksia, jolloin ne tehtäisiin yhdessä vankien kanssa sen sijaan, että he olisivat

toimenpiteiden kohteita. Vangin elämänlaadun tärkeitä mittareita ovatkin luottamuksen ansaitseminen, henkilökohtainen kasvu, sekä mielekkyyden ja tarkoituksen löytäminen (Liebling ym. 2004, kts Perrin ym. 2017, 4). Tämä ei toki poista tarvetta tarjota vangeille toimintoja, jotka kytkeytyvät suoraan uusimisriskin vähentämiseen, mutta kuntoutumista tulisi ajatella myös kokonaisvaltaisemmin.

Oman toimijuuden tukeminen ja tarkoituksen löytäminen elämään nousevat todennäköisesti esiin sitä vahvemmin, mitä pidemmästä tuomiosta on kyse. Pitkäaikaisvankien kohdalla toimintoja tulisikin mahdollisesti ajatella luovemmin, ja pohtia, miten he voisivat vankilan rajoitetussa maailmassa kokea jokaiselle ihmiselle tarpeellisia pystyvyyden ja toimijuuden tunteita. Luottamuksen ja vastuun antaminen voivat luoda uudenlaista käsitystä itsestä, etenkin ympäristössä, jossa lähtökohtana on epäluottamus ja päätäntävällän puute.

LÄHTEET

Arvot ja strategia. 2020. Rikosseuraamuslaitoksen verkkosivut. Päivitetty 3.9.2020. Viitattu 29.11.2020. Saatavilla osoitteesta <https://www.rikosseuraamus.fi/fi/index/rikosseuraamuslaitos/arvot.html>

Blagden, Nicholas; Winder, Belinda & Hames, Charles. 2016. 'They Treat Us Like Human Beings' – Experiencing a Therapeutic Sex Offenders Prison: Impact on Prisoners and Staff and Implications for Treatment. *International Journal of Offender Therapy and Comparative Criminology*, Vol. 60(4), 2016, 371-396. Saatavilla osoitteesta https://www.researchgate.net/publication/266744238_They_Treat_Us_Like_Human_Beings-Experiencing_a_Therapeutic_Sex_Offenders_Prison

Connor, David. 2018. Sex Offenders as Prison Inmates. Teoksessa Church, W & Springer, T (toim.), 'Serving the stigmatized: Working within the incarcerated environment'. Oxford University Press. 41-59.

Hanson, Karl. 2001. Age and Sexual Recidivism: A Comparison of Rapists and Child Molesters. Public Works and Government Services Canada Cat. No.: JS42-96/2001. ISBN: 0-662-65737-3. Saatavilla osoitteesta <https://www.publicsafety.gc.ca/cnt/rsrscs/pblctns/sxl-rcdvsm-cmprsn/index-en.aspx>

Higgins, Caitriona & Ireland, Carol Ann. 2009. Attitudes towards male and female sex offenders: A comparison of forensic staff, prison officers and the general public in Northern Ireland. *The British Journal of Forensic Practice*, 11(1), 2009, 14-19.

Häiväläinen, Jouni. 2011. Seksuaalirikoksesta tuomittujen kokemuksia rikosprosessista ja vankeudesta. Sosionomi (AMK) opinnäytetyö. Laurea-ammattikorkeakoulu, Rikosseuraamusalan koulutusohjelma. Saatavilla osoitteesta https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/27965/Haivalainen_Jouni.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Levins, Alice. 2017. Adaptation, Moral Community and Power in a Prison for Men Convicted of Sex Offences. Dissertation submitted for the Degree of Doctor of Philosophy. Institute of Criminology, University of Cambridge. Saatavilla osoitteesta <https://www.repository.cam.ac.uk/bitstream/handle/1810/275211/levins-2018-PhD.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

Juhila, Kaisa, 2021. Teemoittelu. Teoksessa Jaana Vuori (toim.) *Laadullisen tutkimuksen verkkokäsikirja*. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoaarkisto [ylläpitäjä ja tuottaja]. Viitattu 21.10.2021. Saatavilla osoitteesta <https://www.fsd.tuni.fi/fi/palvelut/menetelmaopetus/kvali/analyysitavan-valinta-ja-yleiset-analyysitavat/teemoittelu/>

Kallio, Tiia & Sihvola, Meri-Tuuli, 2018. Asiakaslähtöisyys Riihimäen vankilan STOP-osastolla. Sosionomi (AMK) opinnäytetyö. Laurea-ammattikorkeakoulu, Rikosseuraamusalan koulutusohjelma. Saatavilla osoitteesta <https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/152690/Asiakaslath-toisyys%20Riihimaen%20vankilan%20STOP-osastolla.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

McLeod, Saul. 2020. Maslow's Hierarchy of Needs. Verkkojulkaisu Simply Psychology. Päivitetty 20.3.2020. Viitattu 13.12.2020. Saatavilla osoitteesta <https://www.simplypsychology.org/maslow.html>

Nurminen, Nina. 2016. Seksuaalirikollisten kuntoutus Suomessa. Haaste-lehden verkkojulkaisu 2/2016. Viitattu 4.12.2020. Saatavilla osoitteesta <https://www.haaste.om.fi/fi/index/lehtiar-kisto/haaste22016/seksuaalirikollistenkuntoutussuomessa.html>

Ojala, Timo. 2014. Seksuaalirikokset. Edita Publishing Oy, Porvoo.

Pauha, Teemu. 2020. Sosiaalinen identiteetti ja ryhmien väliset suhteet. Blogikirjoitus Depolarise-verkkosivustolla. Päivitetty 21.10.2020. Viitattu 18.4.2021. Saatavilla osoitteesta <http://www.depolarize.fi/2020/10/21/sosiaalinen-identiteetti-ja-ryhmien-valiset-suhteet/>

Perrin, Christian; Blagden, Nicholas; Winder, Belinda & Dillon, Gayle. 2017. "It's Sort of Reaffirmed to Me That I'm Not a Monster, I'm Not a Terrible Person": Sex Offenders' Movements Toward Desistance via Peer-Support Roles in Prison. *Sexual Abuse: A Journal of Research and Treatment*, 2017, 30(7) 1-22. Saatavilla osoitteesta https://www.researchgate.net/publication/311796860_It%27s_Sort_of_Reaffirmed_to_Me_That_I%27m_Not_a_Monster_I%27m_Not_a_Terrible_Person_Sex_Offenders%27_Movements_Toward_Desistance_via_Peer-Support_Roles_in_Prison

Rikokset. 2019. Rikosseuraamuslaitoksen verkkosivut. Päivitetty 15.10.2019. Viitattu 29.11.2020. Saatavilla osoitteesta <https://www.rikosseuraamus.fi/fi/index/rikosseuraamuslaitos/tilastot/vankirakenne.html>

Rikoslaki 1889/39. Annettu 19.12.1889. Saatavilla osoitteesta <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1889/18890039001#L20>

Rikosseuraamuslaitoksen tiedote: Vartijat voivat edistää vankien kuntoutumista aktivoivalla lähiytöllä. 2016. Julkaistu 22.9.2016. Viitattu 4.12.2020. Saatavilla osoitteesta <https://www.rikosseuraamus.fi/fi/index/ajankohtaista/tiedotteet/2016/vartijatvoivadedistaavankienkuntoutumistaaktivoivallalahityolla.html>

Rosvall, Maria. 2020. Turun vankilan tilanne vaarassa riistäytyä käsistä väkivallan takia: Euroopan neuvoston kidutuksen vastainen komitea löysi vakavia puutteita Suomen vankiloista. Helsingin sanomien verkkojulkaisu 20.10.2020. Viitattu 13.12.2020. Saatavilla osoitteesta <https://www.hs.fi/kotimaa/art-2000006675751.html>

Ruckenstein, Minna & Teppo, Annika. 2005. Vankien väliset valtasuhteet ja väkivallan pelko suljetussa vankilassa. Rikosseuraamuslaitoksen julkaisuja 1/2005. Saatavilla osoitteesta https://www.rikosseuraamus.fi/material/attachments/rise/julkaisut-risenjulkaisu-sarja/gpC3Y76Ah/1-2005_Vankien_valiset_valtasuhteet_ja_vakivallan_pelko_suljetussa_vankilassa.pdf

Saaranen-Kauppinen, Anita & Puusniekka, Anna. 2006. KvaliMOTV – Menetelmäopetuksen tietovaranto [verkkojulkaisu]. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto [ylläpitäjä ja tuottaja]. Viitattu 6.12.2020. Saatavilla osoitteesta <https://www.fsd.tuni.fi/menetelmaopetus/>

Schwaebe, Charles. 2005. Learning to Pass: Sex Offenders' Strategies for Establishing a Viable Identity in the Prison General Population. *International Journal of Offender Therapy and Comparative Criminology*, 2005, 49(6), 614-625. Saatavilla osoitteesta https://www.researchgate.net/publication/7518042_Learning_to_Pass_Sex_Offenders%27_Strategies_for_Establishing_a_Viable_Identity_in_the_Prison_General_Population#fullTextFileContent

Spencer, Dale & Ricciardelli, Rose. 2017. 'They're a very sick group of individuals': Correctional officers, emotions, and sex offenders. *Theoretical Criminology*, 2017, Vol. 21(3), 380-394.

Suomen virallinen tilasto (SVT). 2015. Syytetyt, tuomitut ja rangaistukset. Tilastokeskuksen verkkojulkaisu. Viitattu 29.11.2020. Saatavilla osoitteesta https://www.stat.fi/til/syyttr/2015/syyttr_2015_2016-09-30_fi.pdf

Turun vankila, 2020. Rikosseuraamuslaitoksen verkkosivut. Päivitetty 27.5.2020. Viitattu 1.12.2020. Saatavilla osoitteesta <https://www.rikosseuraamus.fi/fi/index/toimipaikatjayhteystiedot/vankilat/turunvankila.html>

Valtiontalouden tarkastusvirasto. 2016. Uusintarikollisuuden vähentäminen rangaistusaikana ja sen jälkeen. Valtiontalouden tarkastusviraston tuloksellisuustarkastuskertomus 18/2016.

Saatavilla osoitteesta <https://www.vtv.fi/app/uploads/2018/06/15081354/uusintarikollisuuden-va-hentaminen-rangaistusaikana-ja-sen-jalkeen-18-2016.pdf>

van den Berg, Chantal; Beijersbergen, Karin; Nieuwebeerta, Paul & Dirkzwager, Anja. 2018. Sex Offenders in Prison: Are They Socially Isolated? *Sexual Abuse, 2018, Vol. 30(7) 828-845*. Saatavilla osoitteesta https://www.researchgate.net/publication/315770159_Sex_Offenders_in_Prison_Are_They_Socially_Isolated

Vankeuslaki 2005/767. Annettu 23.9.2005. Saatavilla osoitteesta <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2005/20050767#O2L4P6>

Vankeusrangaistukseen tuomittujen sijoittelu ja siirtäminen. 2019. Rikosseuraamuslaitoksen verkkosivut. Päivitetty 14.6.2019. Viitattu 29.11.2020. Saatavilla osoitteesta <https://www.rikosseuraamus.fi/fi/index/taytantonpano/vankeusrangaistukseentuomittujensijoittelujasiirtaminen.html>

Vilka, Hanna. 2015. Tutki ja kehitä. PS-kustannus, Juva.

Vilka, Hanna, 2014. Tutkimusmetodeja ammatilliselle kentälle. Verkojulkaisu. Viitattu 6.12.2020. Saatavilla osoitteesta <http://hanna.vilka.fi/wp-content/uploads/2014/02/Tutki-ja-kehita-C3%A4.pdf>

Virtanen, Anniina. 2018. Psykologin vinkit – Kuinka herätellä ja vahvistaa motivaatiota? Verkoartikkeli Psykologiaa-verkkosivustolla. Päivitetty 20.3.2018. Viitattu 18.4.2021. Saatavilla osoitteesta <https://psykologiaa.com/2018/03/20/psykologin-vinkit-miten-saada-motivaatiota/>

Liite 1: Saatekirje

Hei,

Olen Turun vankilassa virkaatekevä erityisohjaaja ja viimeisen vuoden sosionomiopiskelija Turun Ammattikorkeakoulussa ja lähestyn sinua opintoihini kuuluvan opinnäytetyön vuoksi. Tutkimukseni tarkoituksena on selvittää, millaisia kokemuksia vankiryhmäläsi on toimintoihin osallistumisesta Turun vankilassa. Tavoitteena on saada selville, miten hyvin saatavilla olevat toiminnot vastaavat tarpeitasi, millaisesta toiminnasta ajattelisit itse hyötyväsi, ja onko toimintaan osallistumiselle mahdollisesti olemassa esteitä.

Tutkimus toteutetaan haastatteluina Turun vankilassa huhti-toukokuun aikana. Haastattelut nauhoitetaan aineiston analysoinnin helpottamiseksi. Nauhoitteet ovat ainoastaan tutkimuskäyttöön, niitä ei luovuteta ulkopuolisille ja kaikki nauhoitteet hävitetään tutkimuksen päätyttyä. Haastattelut tehdään nimettömästi ja luottamuksellisesti, ja tutkimus raportoidaan siten, ettei yksittäistä vastaajaa voida tunnistaa. Haastattelu on kertaluontoinen ja on kestoltaan noin 60 minuuttia. Tutkimukseen osallistuminen on täysin vapaaehtoista, eikä päätökselläsi osallistua tai olla osallistumatta ole mitään vaikutuksia rangaistusasiakasi kulkuun. Voit myös peruuttaa suostumuksesi missä tahansa vaiheessa ilman seuraamuksia. Tavoitteena on tutkimuksen avulla saada tietoa toimintojen tarkoituksenmukaisuudesta Turun vankilassa ja miettiä mahdollisia kehittämiskohteita. Tutkimuksen kohteeksi valittu vankiryhmä on pieni, joten omat kokemuksesi ja käsityksesi ovat tutkimukselle erittäin arvokkaita ja toivon, että haluat olla mukana vaikuttamassa ja tuottamassa tietoa.

Mikäli kiinnostuit ja/tai haluaisit lisää tietoa tutkimuksesta ilman sitoutumispakkoa, ota minuun yhteyttä asiointilomakkeella ma 29.03.2021 mennessä ja tulen mielelläni kertomaan lisää.

Ystävällisin terveisin

Erityisohjaaja Nina Reinvall

Liite 2: Suostumuslomake

SUOSTUMUSLOMAKE

Minulle on selitetty tutkimuksen aihe, menetelmät ja tavoitteet.

Osallistun tutkimukseen vapaaehtoisesti.

Olen tietoinen, että haastattelut nauhoitetaan ja että nauhoitteet tuhoetaan tutkimuksen valmistuttua.

Tutkimus suojelee henkilöllisyyttäni, eikä siinä julkaista tietoja, joista voidaan tunnistaa minut.

Minulla on oikeus peruuttaa suostumukseni missä tahansa vaiheessa ilman seuraamuksia.

Aika ja paikka:

Allekirjoitus:

Liite 3: Haastattelukysymykset

Toiminnot

- Millaisiin toimintoihin olet osallistunut Turun vankilassa?
- Koetko tarjotut toiminnot riittävinä sinulle?
- Onko jokin estänyt sinua osallistumasta tarjottuihin toimintoihin? Mikä ja miksi?
- Koetko rikosnimikkeelläsi olevan vaikutusta mahdollisuuksiisi/halukkuuteesi osallistua toimintoihin? Mitä?
- Millaiseen toimintaan olisit halukas osallistumaan? Miksi?

Rangaistusajan suunnitelma

- Mitä mieltä olet rangaistusajan suunnitelmasi tavoitteista?
- Kuinka hyvin voit mielestäsi edistää rangaistusajan suunnitelmaasi toimintojen osalta Turun vankilassa?

Henkilökunta

- Miten kuvailisit suhdettasi vankilan henkilökuntaan?
- Millaisena kuvailisit heidän asennoitumisensa sinua kohtaan? Yleisesti seksuaalirikoksista tuomittuja vankeja kohtaan?
- Millaista kannustusta saat henkilökunnalta toimintoihin osallistumiseen?
- Vaikuttaako suhteesi henkilökuntaan jotenkin toimintoihisi osallistumiseen? Miten?
- Koetko rikosnimikkeen vaikuttavan jotenkin suhteeseen henkilökunnan kanssa?
- Millaisena koet seksuaalirikoksesta tuomitun aseman vankimaailmassa?
- Kuinka turvalliseksi koet olosi? Onko sillä ollut vaikutusta toimintoihin osallistumiseesi?

Liite 4: Teema-analyysikaavio

Teema 1: Toimintoihin osallistumisen motivaatiotekijät			
ALKUPERÄISILMAUS	PELKISTETTY ILMAUS	ALALUOKKA	YLÄLUOKKA
"Se on yleensä täällä aina, joku pikku kurssi pitää olla käytynä...byrokratia taas haluaa sitä." (H1)	Jotakin on pakko olla suoritettuna, ennen kuin pääsee eteenpäin.	Koettu pakko	Ulkoiset vaatimukset: Toiminta koetaan ulkoisesti pakotettuna, eikä sen suorittamista
"Se on ainoa syy, miksi suoritan sen, päästäkseni täältä pois. Se ei auta mua yhtään." (H3)			koeta itselle hyödyllisenä tai tarpeellisenä.
No se nyt on.... emmä nyt sitä pidä mitenkään.... mä tiedän kyllä sydämeni pohjasta sen, että tietyllä tavalla en ole tehnyt mitään rikosta.....No mä käsitelen ne asiat mitä siinä kysytään ja sitten....(H2)	En ole tehnyt rikosta, joten en tarvitse siihen apua.	Koettu syyttömyys	
"Uusi suunta on vähän siinä ku mä en itse koe että mä oon tätä rikosta tehnyt."(H4)			
"Ne asiat läpi mitä uusi suunnassa on käsitelty, niin on käsitelty psykologin kanssa." (H1)	Olen jo käsitellyt asiat riittävässä määrin.	Tarpeettomuus	
"Mä oon jo puhunut tapahtuneesta oikeudessa, ystäville, vaimolle... terapeutin kanssa, jota tavattiin yhdessä...ja sitten tuun tänne ja aloitan taas alusta." (H3).			
"Päihdetyö nyt ainakin ku päihdetaustaa on, tosi hyödyllinen." (H4)	Päihdeongelman käsittely on ollut minulle hyödyllistä.	Kuntoutuminen	Psyykinen hyvinvointi:
"Se [antiriippuvuudet] oli hyvä ku mä en oo ikinä ennen käsitelly semmosia asioita....ei oo			Toiminta koetaan mielekkäänä ja henkistä

tullu mietittyä niitä asioita vaikka on ollut ilman päihkeitä." (H6)			hyvinvointia tukevana, ja se saa paremmalle tuulelle.
"No kyllä mä tapaan päihde-työntekijää vakituisesti... siitä on tukea." (H5)			
" Se on hyväksi myös henkisesti...jos mulla on huono päivä, se unohtuu kun pääsen salille." (H3)	Toimintaan osallistuminen saa paremmalle tuulelle.	Mielialan kohottaminen	
"Se [kuntosali] on mulle niinku mielen virkeyttä." (H2)			
"Mä oon ihan suosinut noita aurinkoisia päiviä, jos ikkunasta näkee että aurinko paistaa nii...olen käynyt siellä sen takia." (H2).			
"Se on ihan kivaa, koska tuntuu että puhuu normaalille ihmiselle... niin kuin kotona. Sitä on ikävä." (H3).	Haluan keskustella ihmisten kanssa.	Vuorovaikutus	Sosiaalisuus:
"Se että tuolta siviilistä kun tulee käymään [vankilavierailijoita], niin niiden kanssa on mukava keskustella." (H5)			Toiminnassa on mahdollisuus keskustella muiden ihmisten kanssa ja ylläpitää sosiaalisuutta kanssakäymistä.
"Ainoastaan se, että oli jotain sosiaalista tekemistä, että oli pois tuolta kopista...kyllä se on aina eduksi." (H5).			
"Voisin käydä vaikka joka päivä...täällä ei tule liikuttua niin paljon kun pitäis, yks tunti salilla ei riitä millään." (H3)	Haluan ja tarvitsen paljon liikuntaa.	Liikkumisen tärkeys	Fyysinen kunto:
			Toiminnassa on mahdollisuus ylläpitää kuntoa ja päästä liikkumaan
"Tässä on toiminnot niin vähissä niin että haluaa kaikkeen		Ajan kuluttaminen	Ajanvietto:

osallistua mitä vain mahdollista." (H5)	Haluan kuluttaa aikaani jollakin tekemisellä, ei väliä millä.		Toiminta tuo ajankulua, antaa mahdollisuuden viettää aikaa sellin ulkopuolella, lievittää tylsyyttä ja auttaa tuomaan päivään rytmiä.
"Se on jotain tekemistä, lähinnä sitä. Siinä menee aikaa." (H1)			
"Ei [työtoiminta] mitään onnellisuutta tuo...mutta mä vaan haluan jotain tekemistä." (H3).			
"Kivaa semmosta niinku pientä toimintaa tähän osastolle." (H2).			
"Että on ollut jotain tekemistä ku ei tuolla muuten oo mitään." (H4)			
"Oli se kokkailukin vaihtelua, pääsi tekemään ruokaa." (H6)			
"Täällä olis monella elämäntärkeää tietty ajastus.... Et sulla on tietty viikkorytmi, meet töihin." (H2)	Arkirytmien säilyttäminen on minulle tärkeää.		
"Ei se nyt siitä oo kiinni että olis kaikesta pakko maksaa mutta... täällä eletään pienistä rahoista niin.... Eihän se [raha] pahitteeksikaan oo, mutta ei se ainoa motivaattori oo."(H5)	Raha on minulle tärkeää	Rahan ansaitseminen	Taloudellinen tuki: Toiminnasta on mahdollisuus tienata rahaa, joka on tärkeää moneneen asiaan.

Teema 2: Toimintoihin osallistumisen esteet			
ALKUPERÄISILMAUS	PELKISTETTY ILMAUS	ALALUOKKA	YLÄLUOKKA
"Ei täällä mitään esteitä ole. Aina olen osallistunut." (H1)	Mikään ei ole estänyt minua osallistumasta.	Ei koettuja esteitä	Esteettömyys: Toimintoihin osallistumiselle ei koeta olevan mitään esteitä, vaan kaikkiin tarjottuihin
"Kyllä mä osallistun täällä toimintoihin mihin on mahdollista päästä.... Sillä koettaa vähän sitä päivärytmiä saada."(H2)			
"Ei ole [esteitä]." (H4)			

"En mä kyllä oo kieltäytynyt mistään mitä on tarjottu."(H5)			toimintoihin osallistutaan.
"Jokaiseen oon mennyt paitsi siihen siivousjuttuun mut kun ei niitä oo tarjolla." (H6)			
"Yleisesti ottaen tämä meidän osasto ni se on supistettu toimintoja. Eliikkä me ei päästä varsinaisiin metalli- tai puutöihin tai jonnekin muuhun.....Se tuottaa vartijoille tai vartijoiden esimiehille lisää töitä mihin ei silleen riitä resursseja elikkä meidän siirtelyyn." H1)	Osaston aikataulut ja tarjolla olevat toiminnot eivät ole tarkoituksenmukaisia.	Osastosta johtuvat esteet	Vankilasta johtuvat esteet: Vankila on estänyt toimintoihin osallistumista rajoittamalla saatavilla olevia toimintoja sekä henkilökunnan resursseja.
"Tottakai tämä mun tuomio vaikeuttaa.... koska henkilökunta täällä sanoo, että meitä ei voi pistää samaan noiden muiden vankien kanssa."(H3)			
"Ovetki tosi vähän auki." (H4)			
"Ulkoilu sais olla myöhempään. Meillä on ulkoilu heti aamupalan jälkeen viikolla niin siinä pitää tosi kiireesti syödä, jos jotain meinaa syödä." (H4)			
"Pitkään olin täällä jonossa kun eihän sinne [työtoimintaan] pääse ku viis." (H2)	Tarjottuja toimintoja on liian vähän.	Toiminnan vähäisyys	
"Mun mielestä monella menisi paremmin eikä tulis takaisin, jos heillä olisi parempaa tekemistä täällä....kun vaan kuluttaa aikaa ja jutella toisille vangeille." (H3)			
"Ei oo ollut mitään toimintoja haha! Tai siis Turun vankila on estänyt." (H5)			

<p>“Henkilökunta täällä luulee, että kaikki on samanlaisia, että kaikilla on samat ongelmat...ei oo rahaa tai perhettä... ja sitten ne tuomitsee sut.... niillä kestää liian kauan huomata, että joku onkin ihan normaali ihminen.” (H3)</p>		Henkilökunnasta johtuvat esteet	
<p>”Mun piti itse pommittaa henkilökuntaa.” (H3)</p>			
<p>”Sais olla enemmän työntekijöitä että saatais nää tietyt jutut, haastattelut ja... saadaan kato nämä kaikki niinku toimimaan.” (H2)</p>			
<p>”Ei mitään tietoa, koska niistä ei tule mitään tietoa. Se vaan ilmoitetaan, että nyt sä menet tämmöselle kurssille.... Ei täällä mitään haeta. Eikä siitä ole mitään tietoa mitä kurseja täällä on..... Tietoa pitäisi olla ukoilla tietysti, että tietää mihin kurssiin kannattaa hakee ja mitä ne kurssit sisältää ja mikä on niiden kurssien lopullinen tarkoitus.” (H1)</p>	Minulla ei ole saata- villa riittävästi tietoa toiminnoista.	Tiedon saannin vaikeudet	Tiedon puute: Toiminnoista ei ole riittävästi ajantasaista tietoa, aikataulut eivät pidä paikkaansa, ja kysymyksiin on vaikea saada vastausta nopeasti. Saatavilla oleva tieto on vain suomeksi, joten muuta kieltä äidinkielenään puhuvat eivät tiedä mitä tapahtuu.
<p>”No kyllä omasta mielestäni jos on jotain kysymyksiä... mutta ne on kaikki noilla asiointikuponkeilla... että teet mitä tahansa kyselyjä, niin kaikki on että tee asiointikuponki.” (H2)</p>	Tietoa on liian vaikea saada, aina joutuu laittamaan asiointilomaketta. Saatavilla oleva tieto on vain suomeksi.		
<p>”Pienempiin kysymyksiin saa vastauksen mutta jos on vähänkin isompi niin sitten täytyy laittaa asiointilomaketta, ja sen jälkeen et ikinä tiedä koska saat vastauksen...” (H3)</p>			
<p>”Kukaan ei täällä kerro mitään, miten asiat toimii, laitetaan vaan lukkojen taakse.” (H3)</p>			

<p>“Jos jotain papereita on niin ne on aina suomeksi.” (H3)</p>			
<p>”En. Tai siis vartijoilta ei saa....Aina käsketään laittaa apulaisjohtajalle tai johtajalle lappua jos kysyy jotain asiaa.” (H5)</p>			
<p>”Mitään listoja ei oo, vaikka mä oon pyytännyt niitä monta kertaa.” (H5)</p>			
<p>”Minkä helvetin takia niin pitkä? Kukaan ei halua olla Turun van- kilassa.....kaikki halua pois täältä.” (H1)</p>	<p>Kurssien pituus vä- hentää halukkuutta tai mahdollisuutta osallistua niihin.</p>	<p>Liian pitkät kurs- sit</p>	<p>Aikaan liittyvät rajoitteet:</p> <p>Toimintaan osal- listumista rajoitta- vat niiden koettu pituus tai tuomion lyhydestä joh- tuva ajan puute.</p>
<p>”Jos vaikka jonkin sortin puuse- pän paperit sais... se tarkoittaisi että siellä pitäisi käydä 5 kertaa viikossa pari vuotta. (H1)</p>			
<p>”Mulla ei ole riittävästi aikaa opinnoille.” (H3)</p>	<p>Minulla ei ole aikaa opintojen suorittami- seen.</p>	<p>Tuomion lyhyys</p>	
<p>”Ei sitä kumminkaan kerkeä suorittamaan tän tuomion ai- kana....Ei oo järkee kun ei sitä tulis siviilissä kumminkaan var- maan jatkettua niitä.” (H4)</p>			
<p>”Ei, ei vastannut mun tarpeita, ei ole mitään.... ja sitten meitä on [korkeasti koulutettuja]....Ei Valmasta ole mitään meille. Ehkä tommosille perusjätkille mut en mä tiedä mitä perusjät- killekään on Valmasta....En mä tiedä mitä ne hyötty siitä.” (H1)</p>	<p>Olen käynyt kouluja ja ollut työelämässä, en tarvitse apua pe- rustaitojen opette- lussa.</p>	<p>Tarjotut toimin- not nähdään hyödyttöminä</p>	<p>Ei koettua tar- vetta:</p> <p>Toimintoihin ei ha- luta osallistua, koska niitä ei nähdä itselle hyö- dyllisinä tai kehit- tävinä, ja halutaan välttää turhautu- mista.</p>
<p>”Se on ihan naurettavaa... mä oon käyny lukiot ja korkeakou- lut...tehnyt töitä koko ikäni...en mä voi sinne mennä kun tur- hautuisin vaan.” (H3)</p>			
<p>”Mut mitä niillä [peruskoulu- ja lukio-opinnot] tekee</p>			

tulevaisuudessa? Ei yhtään mitään... Mut sen pitäis olla selasta että tulis joku oikea tutkinto.” (H1)	Tarjotut toiminnot eivät tarjoa minulle mitään hyödyllistä.		
”Täällä tarjolla olevat toiminnot on tarkoitettu ihmisille, joilla on ihan eri ongelmat kun mulla.....Tämä vankilareissu ei hyödytä mua mitenkään, on vaan rahan tuhlausta veronmaksajille.” (H3)			
”No tohon siivouskurssiin en viitsinyt osallistua, kun ne rupee valittamaan, jos siihen osallistuu, että niillä on ovet kiinni kaks tuntia.” (H6)	Luovuin toiminnasta muiden ihmisten takia.	Muiden ihmisten vaikutus	Oma halukkuus: Toimintoihin ei haluta osallistua, koska muut ihmiset ovat vaikuttaneet päätöksentekoon. Käsitys omista kyvyistä ja jaksamisesta vähentää halukkuutta osallistua
”Mä itse asiassa lopetin sen homman.... en mä halunnut viedä rahoja toisilta, koska mä en niitä itse tarvitse.”(H3)			
”Jos tonne salille lähtee paljon, ei jaksa sinne mennä kuuntelemaan niitä juttui... sit jään tänne.” (H6)			
”Mä en pysty opiskelemaan....Jotain käsitöitä voisin tehdä mutta en mä mitään rupee lukemaan.... unohdan saman tien mitä mä oon lukenut.” (H6)	Minulla ei ole tarvittavia kykyjä opiskeluun	Näkemyksistä omista kyvyistä	
”Mut en mä nyt oo käynyt kun väsyttää.... Nukkuminen tulee [tavoitteeksi]...Nii että loppuu tää tuomio ja sitten mä lähden siviiliin.” (H6)	En jaksa osallistua, haluan vain odottaa ja lähteä kotiin.	Motivaation puute	
”Ei nää perusjampat innostu.” (H1)	Muita vankeja on vaikea saada mukaan toimintaan	Käsitys muiden halukkuudesta	Ryhmän muodostamisen vaikeudet: Ryhmämuotoisen toiminnan esteenä koetaan olevan
”Mut ei ne osallistu tosta.... ku ei siinä oo mitään järkee kullempa.....Nää jotku vaan			

sanoo et ei tommosii.... mitään mitä vankila järjestää, ni se on paskaa." (H6)			muiden haluttomuus lähteä mukaan toimintaan tai halukkaiden osallistujien suuret tasoerot lähtötilanteessa.
"Voi olla että aluksi on vähän vaikeaa kun tuossa ihmiset...kun on paljon kopissa 20 tuntia vuorokaudessakin, sitä tavallaan menee vähän huonoon kuntoon." (H5)			
"Jos täällä vaikka joku englanninkielen kurssi olisi, niin ei täältä tuu ukkoja. Ne tasoerot on niin helvetin isot." (H1)	Suuret tasoerot vaikeuttavat kurssien järjestämistä	Tasoerot	

Teema 3: Haluttu toiminta			
ALKUPERÄISILMAUS	PELKISTETTY ILMAUS	ALALUOKKA	YLÄLUOKKA
"No se, mikä tulee mieleen, joku kurssitoiminta. Kielikurssi vois olla yks ihan hyvä." (H1)	Haluaisin osallistua jollekin kurssille.	Kurssitoiminta	Tietoja ja taitoja kehittävät toiminnot: Halutaan enemmän toimintoja, joissa voisi kehittää itseään, oppia uusia tietoja ja taitoja, sekä ylläpitää älyllisiä ja teknologisia valmiuksia siviiliin paluuta varten.
"Jos olis järjestettyä [toimintaa]...No kurseja mut ne on niin vaikeita järjestää....Varmaan ihan mitä vaan, en mä tiedä." (H6)			
" Se on mun työni ...Tietokoneen käyttö, internetissä pyöriminen." (H1)	Tietokoneen käyttö on minulle tärkeää, haluan ylläpitää valmiuksiani siviiliä varten.	Internetin käyttö	
"Työympäristö ja sit jopa hakee töitä." (H1)			
"Yhden pitäis seurata bisnesmaailmaa mut ei se pysty." (H1)			
"Kaikenlainen taloustiede kiinnostaa koska mulla on oma yritys." (H3)	Haluaisin opiskella jotakin itselleni hyödyllistä	Opiskelu	
"Opiskelu.... mut jotakin muuta ku lukio." (H4)			

"Metallityöt mua kiinnostaa, sitä haluaisin oppia, mut ei sitä täällä oo... haluaisin oppia hitaamaan."(H6)			
"Jotain missä voi käyttää aivojaan, kun täällä ei sitä tuu tehtyä...Täällä alkaa unohdella asioita." (H3)	Haluaisin osallistua mielekkääseen ja älyllisesti haastavaan toimintaan.	Mielekäs toiminta	
"Vapaa-ajan toimintaa, harrastetoimintaa...puutöitä." (H5)			
"Kuntosali ja ...ulkoilu... palloilu...Mä voisin käydä siellä vaikka joka päivä, täällä ei voi liikkua niin paljon kuin pitäisi." (H3)	Haluaisin enemmän mahdollisuuksia liikua ja ylläpitää hyvinvointiani.	Mahdollisuudet liikuntaan	Fyysisen kunnon ylläpitäminen: Halutaan toimintoja, joissa on mahdollisuus liikuntaan ja fyysisen kunnon ylläpitämiseen, jonka katsotaan hyödyttävän myös psyykkistä terveyttä.
"Liikuntahallit ois ihan hyvä.... Ja ryhmäliikuntaa.....sais vähän enemmän sitä kuntoilua." (H4)			
"Liikuntasali pitäisi olla joka viikko, koska se auttaa myös mielen hyvinvointiin." (H5)			
"Joo se [raha] olis aina hyvä." (H1)	Haluaisin ansaita rahaa, koska sitä tarvitaan täälläkin.	Rahan ansaitseminen	Työtoiminta: Halutaan enemmän toimintoja, joista on mahdollisuus ansaita rahaa ja kokea työn tuomia hyötyjä fyysisesti ja psyykkisesti.
"Se olis, sitä ei pärjää ilman [rahaa] täälläkään. Putsarin hommaa [haluaisin]." (H2)			
"Se [työn epäsäännöllisyys] on ollu vähän harmillista, ku se raha kumminki tulee siitä." (H2).			
"Kyl se olis hyvä jos....jotkut kyl käy töis.... Niin ei tarvis lähettää [rahaa] sieltä siviilistä." (H6)			
"Kyllä se rahakin olis...."(H4)			

<p>"Mä oon tottunut tekemään kä-sillä töitä...mä tykkään tehdä töitä, en mä halua vaan oleskella täällä." (H3)</p>	<p>Työnteko tuo minulle iloa, kun saan tehdä jotakin. En halua olla toimeton.</p>	<p>Työntekemisen hyödyt</p>	
<p>"Kyllä se toimintakyky pysyy paljon parempana." (H5)</p>			
<p>"Työtoimintaa olis hyvä olla...ettei olis vaan tuolla tyhjän panttina....Puu ja metalliverstaat....Niihin olis kiinnostusta." (H4)</p>			
<p>"Ovet saisi olla enemmän auki... Ja sitten illalla saisi olla sellanen iltakokous, puoli tuntia illalla ovet auki että pääsis tekemään jotain iltapalaa." (H4)</p>	<p>Haluaisin viettää enemmän aikaa osastolla</p>	<p>Vapaa-aikaa sellin ulkopuolella</p>	<p>Sosiaalisuuden tukeminen:</p> <p>Halutaan viettää enemmän vapaa-aikaa ja keskustella erilaisten ihmisten kanssa.</p>
<p>"Kun joku tulee täällä käymään, se on kuitenkin semmonen tuulahdus tuolta vapaudesta." (H5)</p>	<p>Tykkään keskustella ihmisten kanssa, jotka eivät liity vankimaailmaan.</p>	<p>Keskustelullinen toiminta</p>	

Teema 4: Rangaistusajan suunnitelman tavoitteet ja niiden toteuttaminen			
ALKUPERÄISILMAUS	PELKISTETTY ILMAUS	ALALUOKKA	YLÄLUOKKA
<p>"Ne [ransun tavoitteet] on oikein, koska mä olen ne itse sanonut." (H1)</p>	<p>Rangaistusajan suunnitelmani tavoitteet ovat mielestäni oikein.</p>	<p>Tavoitteet hyväksyttäviä</p>	<p>Rangaistusajan suunnitelma herättää ristiriitaisia ajatuksia:</p>
<p>"No niillä nyt on menty." (H2)</p>	<p>En oikein tiedä mitä ajatella tavoitteistani</p>	<p>Neutraali suhtautuminen tavoitteisiin</p>	<p>Asetetut tavoitteet nähtiin hyväksyttävänä tai niihin suhtauduttiin neutraalisti.</p>
<p>"En minä tiedä... ne on ollu samoja tässä [monta] vuotta." (H5)</p>	<p>Rangaistusajan suunnitelmani on vielä kesken.</p>	<p>Tavoitteita ei vielä ole</p>	<p>Osalla suunnitelman teko oli vielä</p>
<p>"Ei mitään tietoa." (H3)</p>			
<p>"Ei oo vielä puhuttu." (H4)</p>			
<p>"Se on vielä kesken. Mulla ei ainakaan ole mitään tavoitteita." (H6)</p>			

<p>"No mä lähetän pääsääntöisesti kirjeitä, että kaikki menee ihan hyvin. Ja torstaisin sitten aina soitan yleensä siinä ulkoi-lun jälkeen." (H2)</p>		<p>Myönteinen näkemys keinoista</p>	<p>kesken. Mahdollisuuksiin toteuttaa tavoitteita Turun vankilassa suh-tauduttiin sekä myönteisesti että kielteisesti, mutta suurin osa koki ta-voitteellisen toi-minnan haasteel-liseksi.</p>
<p>"Mulla ei oo mitään ongelmia perhesuhteiden ylläpi-dossa...meillä on skype-tapaa-misia, mä lähetän kirjeitä ja soi-tan vaimolle monta kertaa päi-vässä." (H3)</p>			
<p>"No kyllä mä tapaan päihde-työntekijää vakituisesti... siitä on tukea." (H5)</p>		<p>Kielteinen näke-mys keinoista</p>	
<p>"Ei siihen voi vaikuttaa. Ei tie-tenkään. Byrokraattinen sys-teemi ja piste.... Nyt ollaan ihan kiltisti vaan odotellaan täällä, tää on odotuslaitos.....Joo ei tommoset asiat mee täällä eteenpäin."(H1)</p>			
<p>"Täällä ei ole mitään uutta opit-tavaa." (H3)</p>			
<p>"No aika vaikeesti. Ei tuolla.... tuo uusi suunta on ainoo mitä mä voin täällä edistää. Ja päihdetyötä, mutta tuota opis-kelua ihan mahdotonta." (H4)</p>			
<p>"Ei täällä oikeen ole mitään mahdollisuutta [edistää perhe-suhteita], liian kaukana." (H4)</p>			
<p>"Tosi vaikeaa se [perhesuhteiden ylläpito] on.... mulla on [perheen luo monta sataa] kilo-metriä." (H5)</p>			
<p>"Eikä täällä ole mitään mahdol-lisuuksia</p>			

tehdäkään....kursseille voi mennä ja tommosia tavallisia.”(H6)			
”Ei muuten kuin puhelimella. Nyt sitten skype kerran viikossa. Sellanen [lapsitapaaminen] oli pari kertaa ja sitte tuli korona.” (H6)			

Teema 5: Suhde henkilökunnan kanssa			
ALKUPERÄISILMAUS	PELKISTETTY ILMAUS	ALALUOKKA	YLÄLUOKKA
”Se on hyvä.... ne on noin toimeliaita ja jos on jotain asiaa niin sitten siitä keskustellaan.” (H1)	Minulla on ihan hyvät välit henkilökunnan kanssa.	Asiallinen vuorovaikutus	Päivittäinen vuorovaikutus: Vuorovaikutussuhde henkilökunnan kanssa nähdään pääosin myönteisenä, mutta tuodaan esiin myös tapauksia, jolloin henkilökunnan vuorovaikutustyyli on koettu tarpeettoman autoritaarisena.
”Täällä on ihan hyviä vartijoita. Ihan asiallisia....Toisaalta pitää niittenkin tietyllä tavalla, me emme ole eläimiä, me olemme ihmisiä.” (H2)			
”Kyllä mulla hyvä välit kaikkien kanssa on.” (H4)			
”Joittenki kanssa hyvä, joittenki kanssa huono.” (H5)			
”No ihan hyviä....välillä ne on vähän ärsyttäviä mut ei ne mul oo ollut. Ne on kaikki asiallisia siellä.” (H6)			
”Tämä on ihan verrattavissa armeijaan.” (H1)			
”Eivät ne meidän kanssa ole tekemisissä.... olisi ihan kiva joskus jutella hiukan mutta ne vaan huutaa.... Mä oon aikuinen, normaali... ei noin voi käyttäytyä. En mä ymmärrä			

tollasta käytöstä... en mä tiedä, ehkä se on auktoriteettikysymys." (H3)			
"Yks on vähän semmonen poliisimainen, mä en tykkää siitä....vähän tulee semmonen olo et se on poliisi. Käskyttää, ei se osaa puhuu normaalisti." (H6)			
"Joittenki kanssa ei ole suhdetta ollenkaan.... Ei puhuta mitään ja välillä minä sitten aiheutan jotain ja välillä se on henkilökunta asialla." (H5)			
"Ne tietää mikä osasto tämä on tai nämä osastot on ja ei ne mitään siitä mitä välitä..... Ei kyllä mitään asennoitumista ole, se on ihan positiivinen juttu niissä. (H1)	Henkilökunta kohtelee minua asiallisesti enkä ole havainnut tuomiostani johtuvia kielteisiä asenteita.	Asiallinen asenne	Henkilökunnan asenne: Henkilökunnan asenteiden koettiin olevan pääsääntöisesti asiallisia, mutta joitakin poikkeuksia esiintyi. Omalla käytöksellä todettiin voivan olla vaikutusta henkilökunnan asenteisiin.
"Se on hyvä, kun avataan ovi niin tulee huomenta ja näin pois päin." (H2)			
"En mä usko että meitä kohdellaan mitenkään erilaisesti....ei...ei oo mitään eroa, naisissa tai miehissä." (H3)			
"Emmä ainakaan ole huomannut mitään." (H4)			
"Jotku pitää ihan normina, että on vanki muiden joukossa." (H5)			
"Ne ketkä on vakituisia, ainakin tällä osastolla, niin on ihan asiallisia." (H5)			
"En mää, eikä kiinnosta....en oo huomannut." (H6)			

<p>"...ja sitte jotkut, tuntuu että pyrkii provosoimaan...ja joskus kieltämättä provosoidunkin." (H5)</p>	<p>Olen joistakin henkilökunnan jäsenistä huomannut jonkinlaista kielteistä asennoitumista.</p>	<p>Kielteiset näkemykset</p>	
<p>"Kyllä sen joistakin vartijoista huomaa... eilenkin oli heittovartija tuossa niin...hän ei sanonut sanaakaan, en tiedä mistä se johtuu." (H5)</p>			
<p>"Ehkä jotkut vartijat on vähä äreemmät... mut en mä tiä, ei ne mulle ainakaan oo ollu. Jos siinä soittais suuta ni kai ne sit muuttuis." (H6).</p>			
<p>"Kannustusta? Ei se kuulu tähän laitokseen toi sana. Niin no, eihän ne oo mua millekään kurssille ehdotellut, suositellut, esittäneet mitään eli kannustaneet..... Ilmoitusluontoinen asia että nyt sinä menet tuolle kurssille... Sun pitää olla omaaloitteinen, mutta jos et sä tiedä kurseista niin miten sä voit olla omaaloitteinen?" (H1)</p>	<p>En koe saaneeni henkilökunnan taholta kannustusta toimintoihin osallistumiseen.</p>	<p>Ei koettua kannustusta</p>	<p>Kannustus henkilökunnan taholta:</p> <p>Henkilökunnan ei koettu olevan kovin aktiivinen toimintaan motivoinnissa. Usein kannustus rajoittui ulkoiluun menemiseen. Toisaalta myös aktiivisempaa kannustusta oli joidenkin henkilökunnan jäsenten kohdalla koettu. Koettiin myös, että kannustukselle ei ole aina tarvetta, sillä toimintoihin halutaan osallistua muutenkin.</p>
<p>"Me ollaan itse omassa seurassa tuolla kuntosalilla, ei sen kummempaa." (H2)</p>			
<p>"Ei ne kannusta. Jos sä haluat olla sellissä koko päivän niin se sopii niille... ja jos kieltäydyt jostakin kurssista niin ei kukaan välitä mitään...kaikki on susta itsestä kiinni." (H3)</p>			
<p>"No kyllähän ne on niinku....motivoinu just.... no [erityisohjaaja] sano siitä uusi suunnasta." (H4)</p>	<p>Henkilökunta pyrkii joskus kannustamaan minua osallistumaan.</p>	<p>Koettu kannustus</p>	

"Kyllä ne tuossa radiossa kyselee, että onko uloslähtijöitä." (H2)			
"Kyllä ne päästää pihalle aamuisin... Tossa kävi yks vartija muutamana päivänä sanomassa että lähdetekö pihalle, siellä on hyvä ilma ja näin että....Täytyy kyllä sanoa että jotku vartijat kattoo vähäsen niinku... että pyrkiikin kannustamaan että lähtee pihalle." (H5)			
"Jos on vaiks yksinkin menny [salille] jos ei muut lähde ni... se yks [vartija] voi sanoo... kannustaa...sanoo et parempi yksin ku huonossa seurassa." (H6).			
"Ei mulla ainakaan sellasta kun en ikinä oo jäänyt selliin....Ihan tarpeeksi saa siellä sellissä olla muutenkin. Aina vaan ku pääsee pois ni...."(H4)	Osallistun muutenkin, joten en tarvitse kannustusta.	Ei tarvetta kannustukselle	
"No en mä nyt tuohon osaa mitään.... Ku tääl nyt niitä toimintoja niin kauheesti oo ollu...(H2)	Täällä ei ole toimintoja, mihin kannustaa.		

Teema 6: Seksuaalirikoksista tuomitun asema vankilassa			
ALKUPERÄISILMAUS	PELKISTETTY ILMAUS	ALALUOKKA	YLÄLUOKKA
"Niin ne täytyy pitää erikseen, koska siis perusajajat mitkä on vankilassa, ne on yksinkertaisia ja niiden ajatusmaailma on yksinkertainen ja sieltä voi	Meidät on pidettävä erillään muista tai turvallisuutemme voi olla uhattuna.	Turvallisuusky-symys	Yleiset käsitykset: Yleinen ymmärrys oli, että

<p>yhtäkkiä saatana tulla sitten jostain raudan palasta takaraivoon.” (H1)</p>			<p>seksuaalirikoksista tuomittuja vankeja pidetään muiden vankien silmissä alempiarvoisina ja että se voisi johtaa turvallisuusongelmiin, mikäli heitä ei pidetä erillään.</p>		
<p>”No tottakai se asema on alhaisempi... ihmisten ajattelumaailma on yksinkertainen siinä mielessä...kun oot tehnyt sellaisen rikoksen, ne vaan tuomitsee sut heti, ne ei ajattele, ne ei lue, ne ei viitsi kysyä sulta mitään...Niin totta kai siitä tulee vaikeuksia, en mä voi mennä niihin toimintoihin... jos mut nähdään niin se on ongelma.” (H3)</p>					
<p>”No onhan se [asema] aika alhaalla.” (H5)</p>	<p>Seksuaalirikoksista tuomitun asema on vankilassa alhainen.</p>	<p>Hierarkia</p>			
<p>”Niin, on ne [seksuaalirikoksista tuomitut] alinta kastia.” (H6)</p>					
<p>”Ei kukaan uhkaa mua.... Tääl on yksinkertainen ajatusmaailma, tää on miesten ajatusmaailma ja... raaka voima ratkaisee sen.” (H1)</p>	<p>Koen oloni turvalliseksi, koska minulla on tarvittavat kyvyt pitää huolta itsestäni.</p>	<p>Yksilöstä johtuvat syyt</p>	<p>Turvallisuuden tunne:</p> <p>Turvallisuuden tunne on suurimmalla osalla korkea sekä itsestä että vankilasta johtuvista syistä.</p>		
<p>”Ei...mä menisin verstaille heti huomenna, jos pääsisin.... Joo, menisin, ei mua pelota mennä minnekään... Ehkä mä oon tyhmä mut en mä pelkää ketään...eikä se johdu siitä, että olisin jotenki väkivaltainen, mutta mulla ei mun mielestä oo mitään syytä pelätä...mä tuun kaikkien kanssa toimeen.” (H3)</p>					
<p>”Ei oo mitenkään...Riippuu ihan omasta käyttäytymisestä, mitenkä käyttäytyy.” (H4)</p>					

"Nii ja vartijat näkee kameroista ja tulee 30 sekunnissa." (H1)	Koen oloni turvalliseksi, koska vankilan järjestelyt takaavat turvallisuuteni.	Vankilasta johtuvat syyt	
"Meil on täällä hyvin turvallinen osasto" (H1)			
"No täällähän on tietyn sortin tuomittuja niin.... ei mitään kummemmin...Siel [osastolla] on ihan turvallinen olo." (H2)			
"On joo, turvallinen olo [osastolla]." (H4)			
"Joo en mä pelkää.....Täällä ei ikinä, vaikka olis millä osastolla niin ei törmätä toisen osaston vankeihin." (H5)			
"Nykyäänhän se on aika hyvin...ettei ne nää toisii osaston vankeja."(H6)			
"Se [toinen vanki] on niinku turvallisuusongelma ja se on noille pienikokoisille ja sitten kun se on semmoinen että siellä on niitä pienempi kokoisia... monellakin oli turvaton olo. Monet teki lappuja silloin." (H1)	Olen nähnyt muiden kokevan olonsa turvattomaksi	Muiden kokemukset	Turvattomuuden tunne: Turvattomuuden kokemukset keskittyivät osaston sisäisiin konflikteihin yksittäisten vankien kanssa.
"Aina ku toi yks riehui tuolla... mut ei muuten. Se siellä välillä kiukuttelee... tavarat lentelee...mut ei se oo mitään tehnyt."(H6)	On yksittäisiä hetkiä, jolloin tunnen oloni hieman turvattomaksi.	Omat kokemukset	